

MAK

Mak Riita Keyir Maji Kepi

JON RIITA MAJI SAWOTAR

¹ Diita maji God riiti Yikapwa, Jisas Kraist, riiti hadabas maji riiti yo kepi diitata: ² Piirapet Aisaia riita keyir boboy sii eeta sokwar. Rii eecha keyir:

“God riita riiti Yikapawan eecha wor, ‘Na he: ada ma poren heechinak riipa mapo inyak, riipa nobon hehar tak ichikiita, miina.’”

³ Me biish tawa eem aya pochi eecha wocho, ‘Harapa Ma riiti nobon na hehar sayarechicha. Riiti nobon na nagwa nagwa sayarechichanak, riipa eeka ikiita.’”

⁴ Worek, Jon riita biish tar eemek eeka sokwar. Sokwari, ma mima yenya uku yeechichi God riiti majin sawotar. Sawotari, eecha wochar, “Kwota inyaka wopu na dareboy ta, wochi uku na yeechicha. Eecha otiiney, God riipa kwoti kapasek boboyen bachipoyekiita.” ⁵ Eecha otiitarek, nokwapa nokwapa Judia nosapek tar ma mima Jerusaem akamak tar ma mima ye Jon riita batar maji meejiken eena eyey ir. Yecha i yechi kapasek boboyen geenyik kwodii worek, Jon riita yenya Jodan pak eeka yeechir.

⁶ Jon riita kamel nebiik otiitar rikin ruwur. Rii putu sapik nedii poko eeka giirii tar. Riita saman, himi yechi ukuka eecha atar. ⁷ Rii ma mima

yenya eecha wochar, “Ma por komas yakiita. Riita eeta harapa. Ada eeta karakada. Riiti yatii ruwu tawa pokon ada keena saka gamuchi heemakiitawak. Riiti yon ada otiitawey, ada ma kepikasakech. ⁸ Apa ada kwona ukuk ukuy eechichu. Riipa kwona Holi Spiritek ukuk eecha yeechikiita.”

⁹ Komas Jisas riita Nasaret akama Galili nosapek tarek, rii heechi Jon riitak irek, Jon riita riina Jodan pak eeka uku yeechir. ¹⁰ Jisas riita pak tarin heechi ya sokwa mo heri, ner tagwa seechi tarek, rii her Spirit rii aponuma saka tawaga eecha riitak ya sakar. ¹¹ Worek, aya pochi nerek uwaqr, “Mii eeji yikapwa. Miita eeka tawey, ada miina kwoya hecho.”

GABA RIITA JISAS RIINA OTII OTII HER

¹² Holi Spirit rii ameya Jisas riina wochirek ir, rii heechi me biish tar eemek eeka i tar. ¹³ Eeka tari yadii 40 rii eeka tar. Rii tari Harapa Gaba rii riina otii otii hechar. Kwashik tawa boboy asa tawaga eecha tawa boboyeka eecha tar. Worek, ejel ye ya riina kiyatayer.

JISAS RII SOKWA GALILI NOSAPEK YO EEKA TASIIR

¹⁴ Yecha Jon riina poku jirek, Jisas rii Galili nosapek ichi God riiti hadabas maji sawo tar. ¹⁵ Rii eecha wochar, “Eeta nedii kepi yar. God riiti kigdom, God riita ma mima yenya siitii kowu tawa boboy, diita bana bana tawa. Kwota na inyaka dareboyenak, maji kepin na meejiichi hiki siitiichicha!”

JISAS RII DIPIIRA KAPIIRA MAN UWAR

¹⁶ Jisas Gaili pa giiriibak chishiniga iri rii her ma upurus piir emiyep yatar. Piiriiti hi Saimon Pita, riiti kumwoy, Endru. Piir mayak emiyep yeechi yayatar. ¹⁷ Worek, Jisas rii piiriina hechi eeche wor, “Kicha na adaka ya. Yanak, ada kinya man yeechi yaya tawa nobon mukuchi takiita.” ¹⁸ Worek, piir piiriiti mayan ameya heechi Jisas riina sumowu tar.

¹⁹ Rii heechi kawka ichari rii ma upurusen i kawka her. Piir yaka kumwoy tari piiri hi Jems, Jon, Sebeti riiti yikapwa. Piir piiriiti veyik tari piir mayan hehar otiitar. ²⁰ Jisas rii piiriina hechi uwar. Uwarek, piir piiriiti apoko riina wakasa ma kawka riitaka veyik tarin yenya heechi piir Jisas riina sumowutar.

JISAS RII IAPASEK SPIRITEKA TAR MA POREN OTII KEPI SIIR

²¹ Worek, ye heechi Kapaneam akamak iyarer. Yadii pochi iyarer, Ju ma yechi akamas siitar nediik iyarer. Worek, Jisas rii Ju ma yechi lotu akak iyar maji sawor. ²² Yatarma mima ye riina meejiri ye nyegiirabor. Rii pokiitar maji lon oti hechar batar majiga eeche bakasakech. Riiti maji rii batari harapa mak banaga eeche batar.

²³⁻²⁴ Rii baterek, spiriteka kapaseka tar ma rii lotu aka ya wok iyarechi harapa uwabar, “Nasaret Jisas, nota miiti yokasakech. Boyewak mii nona yawa? Mii boy kapo ya nona pi hamaken eena yawa? Ada miina hecho. Mii eeta God riiti Holi Ma kepi.” ²⁵ Jisas rii meejichi kapasek spiriten eeche wor. “Mi kuja na dumichi na ya saya!” ²⁶ Worek, eeta spirit kapasek rii

ma riin otii rii nubu nubu harapa uwa bachi heechi saya ir. ²⁷ Worek, eeta ma mima ye negiirabochi ye maji awasen awasen batar, “Diita ma ii boy yikadey ma? Diita ma rii eeta akar maji pokiitawa ma. Hapaga tawa boboy riitaka eecha tawey, rii spirit kapasek tawa man wochinak yasaya ikiita!” ²⁸ Worek, Jisas riita otiir maji anadii Galili nosapek i ye yar.

JISAS RIITA NOKWAPA NOKWAPA HAK OTII TAWA MA MIMA YENYA OTII KEPI SIIR

²⁹ Worek, yecha lotu aka heechi ye Saimon, Endru piiriiti aka eeka nagwa nagwa ir. Jems, Jon piir yechaka eecha ir. ³⁰ Irek, Saimon Pita riiti mima siiti nokwapa siita had otii tar. Maba si hi uwu tarek, eena watar. Worek, Jisas rii iyarerek, yecha riina ameya sawor. ³¹ Saworek, rii i siiti tapak hey neekichi yesokwarek, sii sokwar. Sokwarek, maba hi uwutari eeta hamarek, sii yenya aboboyen sayarechir.

JISAS RIITA NOKWAPA NOKWAPA MA MIMA OTII KEPI SIIR

³² Hogo nedii siirek, ya ye irek, mima ma ye, hak otii tar ma, spirit kapaseka tar ma yenya yeechi Jisas riitak yayar. ³³ Eyey akama ma mima ye ya nuburejak bana bana yopo wuchi yichar. ³⁴ Nokwapa nokwapa hak otii tawa boboyen riita otii kepi siir. Nokwapa nokwapa spirit kapaseken rii yeechi rabor. Eeta spirit kapasek ye riina hechar. Hecharek, eena Jisas rii yechi kujan dasiipiir.

JISAS RII GALILI NOSAP TAR MA YENYA GOD RIITA MAJI SAWOTAR

³⁵ Worek, uhadiirek, niy tarek, Jisas rii sokwa akan heechi ir. Rii akama heechi ma biish tar eemek eeka God riina maji baken eena ir. ³⁶ Worek, Saimon rii riiti apoma ye Jisas riina yesha ir. ³⁷ I herek, ye riina eecha wor: “Eyey ma mima ye miina yeshato.” ³⁸ Worek, Jisas rii awasen eecha wor: “Nota anadii bana tawa akamak hawa ik. Ada God riiti majin yena sawobataken. Eena ada yar.” ³⁹ Worek, rii i Galili eyey akamak i ye yeechi rii ma mima yechi lotu aka iyarechi God riiti majin sawo sawochiniga spirit kapasek rii yeechi rabotar.

MABA KAPASEK TAR MA POREN JISAS RII OTII KEPI SIIR

⁴⁰ Maba kapasek tar ma, lepra man, rii Jisas riitak ya yatii bogok putiichi hey yir. Hey yichi riina kiyatayeken eena Jisas riina woyasachiyasar. Rii eecha wor: “Miitaq ana otii kepi siiken gegiyaney, miita keena ana otii kepi siikiita.” ⁴¹ Worek, Jisas rii riina harapa inyakapwa hikichi rii riiti tapan yesokwa riina neekiichi eecha wor: “Ada gegiyato. Miita na kepi ta!” ⁴² Worek, mabak kapasek tar boboy sii eeta kepi siir. ⁴³ Worek, Jisas rii riina harapa maji bachi wochirek ameya ir. ⁴⁴ Rii riina eecha wor: “Na meeji. Mii opoche i anadii man sawotanakech. Mii opel otii tawa ma riina na nagwa nagwa inyak, riipa miina hehar hekiita. Riipa hehar henyak, miipa God riina boboyen, opelen, napa ha. Moses riita wochar majin eena ha. Miita eecha otiiney, ii miita nokwapa nokwapa man mukuchichu mii eeta apoma hewa.” ⁴⁵ Worek, ma rii iri, rii anadii man sawo ye ir. Rii harapa sawo tarek, Jisas rii

eena anadii adama saka iyarerek. Rii Ma biish tar eemek eeka sabak tar. Sabak eeka tarek, nokwapa nokwapa ma mima ye eyey akaman heechi riitak yar.

2

JISAS RII YATII TAPA HAR MAN OTII KEPI SIIR

¹ Yadii kaw siirek, Jisas rii Kapaneam akamak kawka eeka ir. Ma mima ye eecha meejiir, Jisas rii aka wok tar. ² Meejichiniga nokwapa nokwapa ma mima yatar. Yatari aka takiikiisiir. Takiikiisiirek, ma mima ye nubureja boyega iyarek wonyak. ³ Worek, Jisas rii God riiti maji sawotarek, diipiira kapiira ma ye yar. Yari, yatii tapa har ma riina kiyaniga yar. ⁴ Nokwapa nokwapa ma mima ye takiisiirek, ye Jisas riina saka ye i mukuchirek. Eena ye aka matiikon yo diigiiri Jisas riita siitiitar eemek eeka nagwa nagwa diigiir. Ye diigiichiniga eeta ma rii riiti yememk watarek, eymeka eecha heechirek Jisas riita siitiiterek eemek ye yey seechir. ⁵ Worek, Jisas rii yechi hiki siitiichichawa boboyen hechi rii yatii tapa har ma riina eecha wor: “Eeji yikapwa, miiti kapasek boboy eena bachi poyewa.”

⁶ Worek, o maji pokiitar ma ye eeka yibatar. Yiba tarek, ye mayama eecha hiki tar: ⁷ “Rii boyewak God riina wosowoy maji bato? Ma por rii kapasek boboy otii bachi poyekasakech. God riitaba podar kapasek boboyen bachi poyetu.” ⁸ Worek, Jisas rii yechi inyakan hikichi veenyetar boboyen heri, rii yenya eecha wor: “Boyewak kwi inyaka eecha hikitu? ⁹ Kapo boy kada maji eeta

nomoyakasakech? Ada diita yatii tapa har ma riina banak, riiti kapasek boboy bachi poyenak, ada banak riita wa gwosii yeechi sokwa kiya ikiita. ¹⁰ Wowak, ada kwona mukuchik. Ma riiti Yikapwa rii diita nosapek tawey hapaga tawa boboy riitaka eecha tawa. Tawak, riita keen kapasek boboy bachi poyetu.” Worek, rii yatii tapa har ma riina eena wor: ¹¹ “Ada miina wocho, na sokwa, miiti wa gwosiin yeechi kiya miiti akak na i.” ¹² Eyey ma yecha riina herek, rii eena hechi nyegerabochi God riiti hin yesokwatar. Ye eecha wor: “Mashi diita yikadey boboy nota saka hecharek!”

JISAS RII IVAI RIINA HABAR

¹³ Worek, Jisas rii icharek Galilli pagiirebak awasen yar. Yarek, nokwapa nokwapa ma mima riitak yar. Yarek, Jisas rii yenza maji pokiitar. ¹⁴ Rii chishi tarek, rii takis yan yatawa ma riin her. Riiti hi Livai. Rii Apias riiti yikapwa. Rii riiti takis yatawa akak eeka yicharek, Jisas rii riina eecha wor: “Ana na sumowu ta.” Worek, Livai rii sokwa Jisas riina sumowu ir.

¹⁵ Komas Jisas rii Livai riiti akak otii ar. Nokwapa nokwapa takis yan yatawa ma ye, nokwapa nokwapa muk shebo shebo tawa ma ye, kapasek otii tawa ma ye, Jisas riina sumowu tawey Jisas riitaka eecha tar. Tarek, ma kaw ye riitaka Jisas riiti disaipel, riiti sumowu tar ma, yechaka cheyek eecha yi ar. ¹⁶ Worek, Peresi ma kaw, lo maji pokii tar ma kaw, yecha her Jisas rii muk shebo shebo tawa ma yechaka, takis yan ya tawa ma yechaka eecha atar. Atarek, ye Jisas riiti maji

pokiitar wakasa ma yenya woher: “Boyewak rii muk shebo shebo tawa ma, takis yan yatawa ma yechaka eecha ato?” ¹⁷ Worek, Jisas rii meejichi yenya eecha wor: “Ma hak otiinan biish tawey, rii dokta riitak saka iwak. Hak otiiney, ii riipa riitak ikiita. Ada yari, saka ma kepiweyin uwaken yarek. Ada muk shebo shebo tawa man kapasek otii tawa man eena uwaken yar.

ABOBOY HECHA TAWA ABO

¹⁸ Nedii pochik Jon baptis riina sumowu tar ma ye, Peresi yenya sumowu tar ma yechaka aboboyen heechir. Saka arek. Worek ma kaw tawama yechaka aboboy saka atawak. Yecha yechi otii tawa abon sumowu tawak eena akasakech. Boyewak miiti sumowu tawa ma ye ato?” ¹⁹ Jisas rii awasen eecha woher: “Kwo shecha hikitu, mima ya siikii tawa nedii mima yatawa ma riiti apoma ye boy nokusha atawa boboy kapo akasakech? Yaho. Ye abato. Mima yak tawa ma rii tawey, aboboy egesiikasakech. Eeta ato. ²⁰ Eeta nedii yanak mima ya tawa me riin yeechi ye ikiita. Ye inyak, aboboy yecha saka akiitawak.

²¹ “Ma ye saka akar riki yeechi mashi siivatabi kapakii tawak. Eecha otiiney, akar riki siipa siivatabi siina otii neekiikiita. Wonyak, siipa harapa supuka siikiita. ²² Ma ye akar wain ukun yeechi mashi otiir meme sapi awok gwotikasakech. Eecha otiiney, akar wain uku mashi otiir meme sapi awon reekiichi uku sakakiita. Yaho. Wonyak, ma ye akar wain ukun yeechi akar meme sapi awok eeka woyekiita! Opoche

mashi boboyeka akar boboyeka chegiik heechi-tanakech.”

AKAMAK SII TAWA NEDII SIITI MAJI

²³ Ju ma yechi Sabat nedii pochi Jisas rii wit nowo tar nedii ir. Riiti disaipel riina sumowu tar ma, ye riitaka eecha ichari, ye wit siiken siikiirechi aken yatar. ²⁴ Worek, Perisi ma ye hechi Jisas riina eecha wor, “Miiti disaipel yecha Sabat nedii eecha otii tawey, ii noti lon reekiito!”

²⁵ Worek, Jisas rii awasen eecha wor: “Kwo boy kapo mashi keyin maji saka kenyi tarek, eeta nedii Devit rii aboboy dopo tari, rii riiti wakasa ma yechaka eecha harek, rii God riiti aka iyarechi, God riin hor geyen opelen har geyen eena rii yeechi ar. ²⁶ Eeta nedii Abaiata rii opelen otii tar harapa ma tar. Noti lo maji eecha wocho diita geyen opelen otii tawa ma yechaba sapa ata. Worek, Devit rii eena achi wakasa ma yenyawa kawen har. Devit rii geyen arek, kapasek boboyen rii saka otiirek, eeji disaipel ye witen atawak, ye eena kapasek boboyen saka otiitawak.”

²⁷ Jisas rii kawka wor, “Eeta akamak sii tawa nedii, God riita man kiyatayeken eena otiichir. God riita akama siitawa nedii otiirek, ma ye akama siitawa nedii hechawak, opoche ma ye nomoyatawa boboyen kiyatanakech. ²⁸ Wowak, Ma Yikapwa rii akama siitawa nedii Harapa Ma.”

3

TAPA KAPASEK TAR MAN JISAS RIITA OTII KEPI SIIR

¹ Worek, Jisas rii lotu aka wok iyarer. Iyarechi tapa kapasek tar man eeka her. ² Ma kaw eeka tari, ye riina maji ba diimaken eena gegiyatar. Worek, eena yecha riina hehar hechar. Rii kapo ma poren otii kepi siikiita, kapo saka otii kepi siikiitawak? Ye eena hechar. ³ Worek, Jisas riita tapa kapasek tar ma riina eeche wor: “Miita na ya nediik na siitii.” ⁴ Worek, Jisas rii ma mima yenya eeche woher: “Noti lo maji kapo shecho anachekiita? Nota akamak siitawa nediik boy kapo man kiyatayekiita, kapo nota man kapasek otiikiita?” Worek ma ye maji saka batarek. ⁵ Worek, Jisas riita yenya har he ye ichi inyaka kwotayechi rii way yanya inyakapa hiki tar. Yecha kapasek hiki tarek, yechi mabiya gii tarek, eena rii hechi inyakapa hiki tar. Worek, rii ma riina eeche wor: “Miiti tapan na danegwa.” Rii danegwarek, eeta otii kepi siir. ⁶ Worek, Perisi ma ye lotu akan ameya heechi ir. Iri, Herot riiti magwi yechaka eeche ya yopo wuchi yir. Yirek, yecha inyakak hiki ye itar Jisas riina sowakwoken eena hiki tar.

NOKWAPA NOKWAPA MA YE PAGIIREBAK YA YOPO WUCHI YICHAR

⁷⁻⁸ Worek, Jisas riita riiti disaipel yechaka eeche heechi Galili pagiirebak eeka ir. Irek, nokwapa nokwapa ma mima ye riina sumowuniga ibatar. Yecha Galili nosap heechi Judia nosap heechi, Jerusalem akamak heechi, Idumia nosap heechi,

Jodan pa kata yo paka yepa nosapek heechi, Taia, Saidon piiriiti akama bana bana tar nosap heechi ye Jisas riitak yar. Yecha meejiir Jisas rii harapa boboyen otii tar eena ma nokwapa nokwapa yar. ⁹ Nokwapa nokwapa ma mima yechaka eecha tarek, eena Jisas rii riiti disaipel yenya eecha wor, “Jabiir pochin na yeechi yayanak, ada eeka ye ik. Opoche ma mima yecha ana dagiir poyetanakech.” ¹⁰ Rii nokwapa nokwapa hak otii tar ma yenya otii kepi siir eena anadii nokwapa nokwapa hak otii tar ma ye akar man keyibo ya Jisas riina tapa neekiik yar. ¹¹ Kapasek spiriteka tar ma ye Jisas riina hechi riiti yatii jumuk sakachi uwar: “Mii God riiti Yikapwa!” ¹² Worek, Jisas rii yenya harapa eecha wor: “Ada tawey, kwo opoche ana genyek kwodii wochanakech!”

JISAS RII MA APOSEL 12 HISIIR

¹³ Worek, Jisas rii kwowuk heechi ir. Ichi rii hiki tar ma kawen yeechi riitak eecha yo otiiken eena uwar. ¹⁴ Yecha riitak yarek, rii 12 ma yenya hisiichi apose habar. Rii yenya eecha wor: “Kwota adaka eecha taken eena hisiir.” Rii kawka eecha wor: “Ada kwona heechinak kwota i God riiti majin sawotakiita. ¹⁵ Kwo kapasek spirit maka taweyn eena yeechi rabokiita. God riiti hapaga boboy kwotaka eecha tawak, eena kwo yeechi rabokiita.” ¹⁶ Eeta 12 ma diitata: Saimon (riina Jisas rii akar hin har. Eeta Pita.) ¹⁷ Jems, Jems riiti kumwoy, Jon. Piiriita Sebedi riiti yikapwa. (Jisas rii piiriina habar, Boanesis. Maji mu diitata: nerek kuru tawa boboy siiti yikapwa.) ¹⁸ Anadii disaipel diitata: Endru, Pilip,

Batolomyu, Matyu, Tomas, Jems, (Alpias riiti yikapwa), Tadius, Saimon Selot. ¹⁹ Judas Iskeriot (Rii Jisas riina magiirechichi kapasek otiichi, rii Jisas riina ow ana pichar ma yechi tapak how har.)

MA KAW EECHA WOR BELSEBUL JISAS RI-ITAKA TAR

²⁰ Worek, Jisas riita riiti akak ir. Irek, nokwapa nokwapa ma mima ye ya yopo wuchi yicharek, rii riiti disaipel ye otii akasakech. ²¹ Riiti awi eepi kumwoy ye meejichi riina yeechi ye iken eena ir. Ma mima ye yenya eecha wor: “Jisas rii hikishato.” Eena ye riina yeechi ye iken ir.

²² Lo majin maji pokiitar ma kaw ye Jerusalem akama heechi yari ye eecha wochar: “Bielsebul, Gabaga tawa boboy, rii Jisas riiti wok eeka tawa.” Anadii ma ye eecha wor: “Harapa Gaba rii Jisas riitaka tawak, eena rii kapasek spiriten yeechi raboto.” ²³ Worek, Jisas rii yenya uwarek, yecha ya riitak bana bana tarek, rii yenya shiy tawa majin eena eecha wor: “Boyega Gaba riita mayama eeta Gaban yeechi raboto? ²⁴ Akama pochi sii ma saniga saniga siiney, iipa saka mu siikiitawak. ²⁵ Podar akak tana ma yecha saniga saniga har ta ye i taney, awasen awasen o ana pichaney, iipa ye saka muka siikiitawak. ²⁶ Wowak, Gaba riita siiti kowu tawa ma mima ye saniga saniga har ta ye i taney, iipa saka hapaga siichi siitiitakiitawak. Iipa sak mu sii hamakiitawak.

²⁷ “Ma por rii hapaga tawa ma riiti akan i dagi-ichi saniga iyar hapaga tawa ma riiti boboyen yakasakech. Yaho. Mapo rii sapa hapaga tawa

ma riiti tapan pokok jichi, riipa keena eeka riiti boboyen yakiita.

²⁸ “Diita maji na hiki ta. Ma ye nokwapa nokwapa kapasek boboy otii taney, kapasek maji ba taney, God riita keena eena bachi poyekiita.

²⁹ Wowak, ma por rii Holi Spirit riina kapasek ow majin baney, diita kapasek boboyen saka bachi poyekiitawak. Diita kapasek boboy rii eechaba eechaba kiyatakiita.” ³⁰ (Ma kaw ye eecha wor: “Kapasek spirit rii eeta Jisas riitaka eecha tawa.” Eena diita majin Jisas rii eecha wor.)

JISAS RIITI AWI RIITI KUMWOY YENYA BAR MAJI

³¹ Worek, Jisas riiti awi sii riiti kumwoy ye yar. Ya geenyek siitii Jisas riina wo yaya majin bar. ³² Eeta nedii nokwapa nokwapa ma mima ye Jisas riitaka bana bana yichar. Yicharek, ye riina eecha wor: “Na he. Miiti awi, miiti kumwoy ye kata geenyek siitiiniga miita yaken eena gegiyato.” ³³ Worek, Jisas rii awasen eecha wor: “Nama eeji awi?” Nama eeji kumwoy?”

³⁴ Worek rii bana bana riitaka yichar ma yenya miyik mey maka her. Hechi, rii eecha wor: “Na he. Eeji awi, eeji kumwoy diitata! Kata ma ye God riiti inyakan sumowu tawey, ye eeta eeji awi, eeji kumwoy eeji mowey.” ³⁵ (-)

4

WIT SIIKEN NOWOK RABO TAWA NOMA

¹ Worek, Jisas rii Galili pagiirebak eeka maji pokiitar. Nokwapa nokwapa ma mima ya yopo wuchi siitiitar. Nokwapa nokwapa ma tarek,

eena Jisas riita Jabiir yeechi paka i ye i yir. Jabiir pak tarek, ma mima ye pagüirebak eeka siitiitar. ² Worek, Jisas rii maji pokiitawa majin shiy tawa majik yenya sawo tar. Diita noma rii eecha wor: ³ “Na meeji ta. Ma por rii wit siiken nowok raboken ir. ⁴ Wit siiken rii rabotari, kaw nobok sakar. Sakatarek, apok yeechi atar. ⁵ Siik kaw papa hek karakada nosap tar eemek eeka sakar. Sakarek, sii ameya sokwar. Karakada nosap tarek, eena ameya sokwar. ⁶ Sokwarek, ye piri, sii eeta reekiisiir. Nenya karakada tarek, eena reekiisiir. ⁷ Siik kaw yamika tawa poko tar eemek eeka sakar. Yamika tawa poko sii sokwa witen gamu poyerek sii eena sokwakasakech. Omu wakasakech. ⁸ Worek, siik kaw eeta nosap kepik eeka sakar. Sakari, sii eeta sokwa, harapa siichi, omu harapa watar. Siik podat sii kaw 30 siik watar, kaw 60 siik watar, kaw 100 siik watar.” ⁹ Worek, Jisas rii kawka eecha wor, “Na meeji: Kwo mabiya tawey, na meeji!”

JISAS RIITA SHIY TAWA MAJIN GEENYIK KWODII WOR

¹⁰ Jisas riita saniga tarek, Jisas riita bar maji meejir ma kaw yecha 12 disaipel ma yechaka Jisas riitak yar. Yarek, ye Jisas riita shiy tawa majin kwodii woken eena woher. ¹¹ Worek, Jisas rii awasen eecha wor: “God riiti kigdom veenyi tawa boboyen siina eeta kwona har. Sabak tawa anadii ma ye shiy tawa majiban eena meejito.

¹² Yecha eena hechawey, ye hehasakech.

Yecha wagatey tawey, ye meejikasakech.

Yecha meejiney, yecha yechi inyaka God riina

dareboyenak, God riipa yenya kwoyava yataki-ita.’ ”

JISAS RII SIIKEN RABO TAWA NOMA GEENYIK KWODII WOCHO

¹³ Worek, Jisas riita yenya eeche woher: “Kwo diita shiy tawa majin kapo meejikasakech? Diina meejinan siiney, boyega kwo anadii shiy tawa majin meejikiita? ¹⁴ Ada diita shiya tawa majin kwona kwodii wok: Wit siiken rabo tawa ma rii eeta God riiti maji raboto. ¹⁵ God riiti maji nobok eeka saka tawey, ma kaw ye meejito. Ye meejitawey, Gaba rii ya yeechi ye ichu: ¹⁶ Ma mima kaw ye eeta wit siik tawaga eeche tawak, yeeche eeta papa tawa eemek saka tawaga eeka sakato. Saka tawak, ye ameya kwoya hikitu. ¹⁷ Wowak, sii nenyaye ikasakech. Eena sii eecheba eecheba takasakech. Yenya pi kikir poyeney, kapasek otii tawa boboy yechak yaney, yeeche akiichi heechitu. ¹⁸ Ma mima kaw ye wit yamek tawa poko tawa eemek saka tawaga ye eecheba tawa. Ye God riiti maji meejitawak, ¹⁹ sokeaken otii tawey, diita nosapek tawa pokok genya gamu poyetu. Ye inyakapwa hiki tawey, moni yan yaken eena hiki tawey, anadii diita nosapek tawa gegiya tawa boboyen yaken eena hiki tawey, eeche otii tawey, eeta God riiti majin eena ji poyetu. Ji poye tawak eeta omu wakasakech. ²⁰ Wowak, anadii ma ye wit siik kaw kepi tawa nosapek sakachi sokwa tawaga ye eecheba otiito. Yeeche God riiti majin meejichi ye eena yeechi omu wato. Watawak, 30, 60, 100 siik wato.”

LAMUN HAYICHI VEENYETAWA MAJI

²¹ Jisas rii kawka eecha wor: “Ma por rii lamun hayichi rii kapo awu bik tadiikiita? Rii kapo chey kuruk veenyekiita? Yaho. Rii cheyek ye yo yichikiita. ²² Eyey boboy ye veenye tawey yepa eeka geenyek ya sayakiita. Eyey boboyen ma ye gamu poyeri, yepa eeka geenyek yasayakiita. ²³ Kwo mabiya tawey, na meeji ta!”

²⁴ Rii yenya eechema eecha wor: “Kwo mabiyak meeji tawey, eena na hehar hiki ta! Anadii man kwota kepi kapasekek oti tawaga, komas God riita kwona eechema kepika kapasekeka otiikiita. Kwon harapa otiikiita. ²⁵ Kata ma rii boboyeka tawey, boboy kawen riina kawka hakiita. Kata ma rii boboy biish tawey, riitaka tawa boboyen komas riina heechikiita.”

ABOBOY SIIK SOKWA TAWEYN SHIY TAWA MAJI

²⁶ Jisas rii kawka eecha wor: “God riiti kigdom eeta siik kawen nowok ma rii rabo tawak sokwa tawaga eechema sokwato. ²⁷ Rii niyik wato. Yadii rii chishi ye ichu. Rii eechema oti tawak, siik eeta sokwato. Siik sokwatawa tobon rii hekasakech. ²⁸ Nosap eeta otiichichawak, siik sokwaqchiniga omu watakiita. Kiipiika mapo sokwanak, siik wanak omu sii eeka komas wakiita. ²⁹ Siik niipiinak ma rii hechi arepiik dagiichi ye ikiita. Saga yatawa nediik eeka yar.”

MASTET SIIK SHIY TAWA NOMA

³⁰ Jisas riita eechema woher: “God riiti kigdom kapo shechema tawa? Boyen shiy tawa majin ada kwona mukuchitakiita? ³¹ Eeta mastet siik sii eeta kigdom eeta eechema tawa. Ma rii eena yeechi nowok chinyak, ³² siipa sokwanak eeta harapa

siikiita. Siinak, siipa nowoka tawa eyey boboy siiken dagaar poyekiita. Sii eeta harapa tapaka eecha takiita. Tanak, apo yepa ya gwoyetawa eemek eeka wosii patiikiita.”

³³ Jisas rii riiti majin ma mima yenya sawo tar. Sawo tarek, rii diita yikadey shiy tawa majin yenya eecha wor. Yecha hiki tawa woyekeeka yenya har. ³⁴ Rii yenya batar maji shiy tawa majibak eeka batar. Worek, riiti disaipel yechaba riitaka eecha tarek, rii yenya eyey maji siikenen kwodii wochar.

JISAD RII WOREK, HARAPA SOWA EETA HA IR

³⁵ Hogo eeta nediibak Jisas rii riiti disaipel yenya eecha wor, “Nota anadii pa yepak ik.” ³⁶ Worek, ye ma mima yenya heechi ir. Disaipel ye i Jisas riita yichar jabiirebak i yowur. Yecha riitaka eecha ir. Akar jabiir kaw iibak tar. ³⁷ Heechi icharek, harapa sowa mayaka yar. Yarek, jabiir uku siivii woyer. ³⁸ Worek, Jisas rii jabiir mu yepak eeka watar. Watarek, disaipel yecha riina i cheyechi eecha wor: “Tisa, mii nona hikikasakech? No kapo hak otiito.” ³⁹ Worek, Jisas rii sokwa sowa yatarin eecha wor: “Na sii!” Rii pan eecha wor: “Na sii!” Worek, sowa hamarek, pa eeta siir. ⁴⁰ Worek, Jisas rii yenya eecha wor: “Boyewak kwo akiita? Kwo kapo saka hiki siitii chichawak? Eena kwo akiita?” ⁴¹ Worek, ye harapa akii tar. Ye awaqsen awasen eecha wor: “Diita ma rii kapo nama? Eeta sowa eeta uku boro yatari riiti kujan meejiichi eeta siir!”

5

JISAS RII KAPASEK TAR MA POR RIITI SPIRIT KAPASEKEN YEECHI RABOR

¹ Icharek, yecha Galili pa anadii yepak igayer. Gerasa nosap eeka igayer. ² Igayererek, jisas rii jabiir heechir. Heechirek, ma por rii ya riina jawor. Eeta ma por rii tiiriimo supu tarek eemek eeka yichar.

³ Kapasek spirit eeta ma riiti wok tar. Eecha tari, ma rii sen poko riin kiitiikasakech. ⁴ Mashi riiti tapan riiti yatiin sen pokok kiitiitari, rii neekiichi yatiika tar ain poko rrikiichi heechi ichar. Rii hapaga bor ma. Ma ye riina boyega neekiik wonyak. Niy yadii tiiriimobak rii eeka chishi ye itar. ⁵ Chishi ye itarek, riita harapa uwa chishi tarek, papak riiti moban papak tiimii ye itar.

⁶ Mashi ri yapak tarek, rii Jisas rii icharin rii her. Hechi rii amaba yar. Amaba yari, Jisas riiti yatii jumuk eeka hey yir. ⁷ Hey yichi rii harapa uwar: “Jisas, mii howuka tawa harapa God riiti Yikapwa! Ada miiti yokasakech! God riiti hik ada miina wohecho: mii ana otii harapa kapa meejikasakech!” ⁸ Jisas rii mashi riina wor: “Kapasek spirit diita ma riitaka eecha tawey, riina na heechi.” Eena diita ma rii diita majin wochar. ⁹ Worek, Jisas riita riina woher: “Miiti hi boy?” Rii awasen eecha wor: “Eeji hi, Ami. Nota kapasek spirit nokwapa nokwapa tawa.” Eena rii eecha wor, Ami. ¹⁰ Worek, rii Jisas riina woyasachiyasa her, “Mii diita adaka tawa kapasek spirit yenya opoche yeechi yapak tawa eemek heechinak ichanakech.”

¹¹ Worek, nokwapa nokwapa poyi kaw ye nedii kwowuk eeka aniga tar. ¹² Kapasek spirit ye Jisas riina woyasachiyasa her: “Miita nona oti-ichinyak, nota keena i poyi yechaka eecha siikiita.” ¹³ Worek, Jisas rii yenya heechirek ir. Kapasek spirit ye ma riina heechi sabak i poyi yechak iyarer. Iyarerek, eyey 2,000 poyi tari, ye heechi pak eyey i ye iri, eeta ha hamar. ¹⁴ Poyin siitii kowu tar ma ye heechi akii ir. Akii iri ye akar eemek akar akamak i eecha otiir majin sawo ye itar. Worek, ma mima ye eeta boboyen heken ir. ¹⁵ Irek, ye Jisas riitak yar. Yari, mashi eeta nokwapa nokwapa kapasek spiriteka tar ma riina her. Rii riki giiriichi yicharek, inyaka rii nagwa nagwa hiki tarek, ye riina herek, ye akii tar. ¹⁶ Eeta boboyen her ma ye hapasek spiritek tar ma riina otiirin, poyin otiirin ye yar ma mima yenya sawor. ¹⁷ Worek, ma mima ye Jisas riina woher: “Diita nowap na heechi i!”

¹⁸ Worek, Jisas rii jabiirek i ye yirek, mashi kapasek spiriteka tar ma rii Jisas riina woyasachiyasa her: “Ada miitaka eecha ibaken!” ¹⁹ Worek, Jisas rii meejiichi bokonar. Rii riina awasen eecha wor: “Miita na i miiti akamak miiti apoman miina Harapa riita otiitar boboyen napa geenyek kwodii wocha! Harapa riita miina rukusiitar majin na i geenyek kwodii wocha!” ²⁰ Worek, eeta ma rii i Dikapolis nosapek Jisas riita riina otiir boboyen eena sawotar. Sawotarek, eena meejiir ma ye harapa heneba rabochi ye harapa hikitar.

JISAS RII MIMA YIKAPWA POCHIN OTII KEPI

SIIR. MIMA POCHI SII JISAS RIITI SAKET HOWU NEEKICHI SII KEPI SIIR

²¹ Worek, Jisas rii jabiirek iri i akar yepak ir. Irek, nokwapa nokwapa ma mima ye riitak ya yopo wuchi siitiitar. ²² Worek, Jairas, Ju ma yechi lotu aka harapa tar ma, rii Jisas riitak yar. Yarek, rii Jisas riiti yatii jumuk ya yatii bogok putiichi hey yir. ²³⁻²⁴ Hey yichiniga, Jisas riina woy-asachiyasa hechi eecha wor: “Eeji mima yikapwa sii haken otiito. Miita na ya miiti tapak eeji yikapwan howu neekinak, sii kepi siik!” Worek, Jisas rii riitaka eecha ir. Nokwapa nokwapa ma mima ye riitaka ichari, ye i riitaka eecha apoyer.

²⁵ Worek, mima pochi sii ibatari, siita kamu siitari, 12 sukwiya eecha otii tar. ²⁶ Otii tarek, nokwapa nokwapa dokta ye siina otii kepi siik wochi siiti moni ya eeta eyey yenya ha hamar. Wori, sii kepi siikasakech. Siita keena eechaba kapasek tar. ²⁷ Sii Jisas riita otii tar boboyen meejichi sii yar. Yarek, eeta ma mima yechi nediik i Jisas riiti magiirek sumowuniga ibatar. ²⁸ Sii mayama eecha wor: “Ada kapo riiti rikin howu neekinak, ana otii kepi siik.” ²⁹ Worek, sii riiti saketen neekirek, siita pi yatar boboy sii eeta ameya kepi siir. Sii meejir siiti maba eeta ameya kepiwey siir. ³⁰ Worek, Jisas riita ameya meejir riiti hapaga tar boboy eeta heechi ir. Heechi irek, rii dareboyechi kamakinyin vayeko hechi eecha wor: “Eeji saket kapo nama neeki hewa?” ³¹ Worek, riiti disaipel ye riina eecha wor: “Mii hewa, nokwapa nokwapa ma mima ye miitaka eecha ichawey. Boyewak mii wohecho: nama miina neeki hewa?” ³² Worek, Jisas rii way riina

neeki her miman kawka vayeko her. ³³ Worek, eeta mima sii siina otiir boboyen sii her. Heri, sii akiichi Jisas riitak nubu nubuniga yar. Yari, sii Jisas riiti yatii jumuk sakar. Sakachi sii inyakak hikichi eyey boboyen sii geenyek kwodii wor. ³⁴ Worek, Jisas rii siina eecha wor: “Eeji yikapwa, niji hiki siitiichichawaq boboy sii eeta ninya oti kepi sowa. Na eshar i. Niji hak oti tar boboy sii eeta hamawa.”

³⁵ Diita majin Jisas rii batarek, ma kaw ye ya eeta majin eena yar. Jairas riiti akan heechi ye yar. Ye jairas riina eecha wor, “Miiti yikapwa sii eeta kiiriidiichir. Boyewak mii eeta Tisa riina wo wohecho?” ³⁶ Yecha bar maji Jisas rii meejichi rii bokonar. Bokoneechi Jairas riina eecha wor: “Mii opoche eeta boboyen akiitanakech. Iiban na hiki siitiichicha.” ³⁷ Worek, rii ma mima kaw yen anachekerek, Pita, jems, riiti kumwoy, Jon, yechaban yeechi riitaka eecha ir. ³⁸ Worek, ye lotu harapa tar ma riiti akak i bana meejir. Ma mima ye harapa keya yesokwa tarek, meejir. Wasiigey rokotarek, her. ³⁹ Worek, Jisas rii iyar yenya eecha wor, “Boyewak kwo harapa keyato? Boyewak wasiigey harapa rokoto? Diita yikapwa sii saka harek. Sii biish wato?” ⁴⁰ Worek, ye riina wohega wosaboyetar. Worek, rii yen wochirek geenyek iyarer. Worek, rii har yikapwa siiti awin apokoka yeechi, riiti disaipel yechaka eecha yeechi, yikapwa watar aka wok yeeeka iyarer. ⁴¹ Worek, Jisas rii yikapwa siiti tapak hey neekichi siina eecha wor: “Talita kumi.” Dareboyechi eecha wocho: “Yikapwa, ada ninya wocho: na sokwa!” ⁴² Worek, sii ameya sokwar. Sokwachi

chishiye itar. Sii 12 sukwiya siir. Worek, ye eena hechi ye harapa negarabor! ⁴³ Worek, Jisas rii yenya harapa eecha wor: “Diita boboyen opoche akar man sawo ye itanakech.” Rii kawka eecha wor: “Siina aboboyen na otii hava.”

6

NASARET AKAMA MA MIMA YECHA JISAS RIINA WOSOWOYER

¹ Worek, Jisas riita eetaeemen heechi riiti akama siikenek awasen ir. Riiti disaipel ye riina sumowuniga ibar. ² Worek, akamak siitawa nediik rii Ju ma yechi lotu akak maji pokiitar. Nokwapa nokwapa ma mima ye eeka tar. Ye eena meejichi heneba roabor. Ye eecha woher: “Eeta majin rii kapo siitak yar? Diita riina harek, riita hiki tawa boboy ii kapo boy boboy? Rii kapo boyega shecha mirakel otiito? ³ Rii boy kamda tawa? Rii Maria siiti yikapwa. Riiti kumwoy eeta Jems, Josis, Judas, Saimon. Riiti mowey ye boy diika yichu?” Worek, eena ye riina wosowoyer.

⁴ Worek, Jisas rii yenya eecha wor: “Piirapet por riiti hin eyey eem ii yesokwato. Wowak, riiti akama ma siiken ye riiti yaka kumwoy ye riiti magwi piirapet riiti hin yesokwakasakech.”

⁵ Worek, rii mirakel eeka saka otiirek. Worek, rii riiti tapak how neekiichi hak otii tar ma kawen otii kepi siir. ⁶ Rii heneba rabor. Yecha saka hiki siitiichirek. Eena rii heneba rabor. Worek, Jisas rii anadii akama ta ye itarin, rii i maji pokiitar.

JISAS RII 12 APOSEL YENYA HEECHIREK IR

⁷ Worek, rii 12 disaipel yenya uwarek, ye yar. Yarek, rii yenya upurus upurus heechirek ye i ye ir. Rii riiti hapaga tawa boboyen yenya harek, ye kapasek spiriten yeechi raboken eena i ye ir. ⁸ Rii yenya wor: “Kwota inyak kububan na neeki i. Geyen ye ikasakech. Boboy woy tawa kwo ye ikasakech. Moni yan woy tawa kwok woyekasakech. ⁹ Yatii ii na ru. Riiki upurusen ye ikasakech.” ¹⁰ Rii yenya kawka eecha wor: “Kwota inyak akama pochik iyarenak, ma yecha kwona hana aka eeta bak na ta. ¹¹ Kwo akar akama pochik iyareney, yecha kwona akan hanan siiney, kwota bana majin meejinan siiney, ii na heechi nosap kwoti yatiik taweyn na kavakava pakachi heechi i. Wonyak, kwota eecha otiiney, yepa hikikiita nagwa nagwa mukuchi tawa boboy yechaka eecha yar.” ¹² Worek, disaipel yecha heechi sabak iniga kapasek boboy dareboy tawa majin eena sawo tar. ¹³ Ye nokwapa nokwapa kapasek spiriten yeechi rabotar. Ye maba neeki tawa kwarek hak otii tar ma yenya otiiniga kepi siir.

JON BAPTAIS RIINA SOWAKWOR MAJI

¹⁴ Worek, Herot, aka tabo yima, rii diita boboyen meejiir. Jisas riiti he eyey eemek i ye yatarin rii eena meejiir. Ma kaw ye eecha wor, “Jon Baptais rii saniyeechi sokwar. Eena diita hapaga sii tawa boboy riiti tapak sokwar.” ¹⁵ Anadii ma ye eecha wor: “Rii eeta Ilaija.” Anadii ma ye eecha wochar: “Rii eeta mashi piirapet tarega eechaba tawa.”

¹⁶ Herot rii diita majin meejichi rii eecha wor: “Rii eeta Jon Baptais! Ada riiti maseken reeki-irek, rii eeta saniyeechi sokwar!” ¹⁷⁻¹⁸ Mashi Herodias sii Pilip riiti mima tar. Pilip rii Herot riiti kumwoy. Eeta nedii Herodias sii Herot riiti mima. Eecha tarek, eena Jon Baptais rii Herot riina eecha wochar: “Mii kumwoy riiti miman yawey, God riita saka kwoya hewak!” Herot riitaba eecha worek, Jon riina sen pokok jichi akak heechir. Herodias siita otiirek, Jon poko ji akak tar. ¹⁹ Worek, Herodias sii Jon Baptais riina yuyatarek, eena riina sowakwoken gegiyatar. Worek, Herot riita tari, sii saka kiki siirek. ²⁰ Herot rii Jon riina akii tar. Rii eecha hikir Jon rii eeta holi ma kepi, rii God riiti yon saniga otii tar ma, nagwa nagwa ichar ma. Eena rii Jon riina siitii kowu tar. Ma sowakwokasakech. Herot rii Jon riita ba tar majin eena meeji tarek, rii riiti inyaka nubu nubu tarek rii akii tar. Wocharek, rii eena Jon rii ba tar majin meejiken gegiyatar.

²¹ Kommas Herodias sii riina sowakwo nobon eecha her. Herot riina yimowur nediin rii eena harapa nokusha ar. Gavman harapa ma, ow ana pichar harapa ma, Galili nosapek tar harapa ma yecha nokusha abaken yar. ²² Ya arek, Herodias siiti mima yikapwa sii ya eeka hokwachi tosiir. Tosii tarek, Herot riita eeta ak yar ma yechaka eena kwoya hechar. Kwoya hecharek, aka tabo yima Herot rii eeta yikapwa siina eecha wor: “Nija boy boboyen yaken hiki taney ii na wonyak ada ninya hak.” ²³ Herot rii mayama harapa maji ba rii ma howuchi eecha wor: “Ada ninya masewoyeri anapa nija wohenyak hakiita. Nicha

eeji siita kowu tawa boboyen chipiin wohenyey, anapa ninya kaw hakiita!” ²⁴ Worek, yikapwa sii sabak i siiti awika eecha ir. Irek, sii awi siina eecha woher: “Boy boboyen adapa yaken wohekiita?” Awi sii meejichi awasen eecha wor: “Nija napa Jon Baptais riiti maseken ya.” ²⁵ Yikapwa sii meejichi ameya ya aka tabo yima riina woher: “Ada hikitu miita Jon Baptais riiti maseken heebiyak woyechi ana ha!” ²⁶ Worek, Herot rii meejichi riiti inyaka harapa nomoyar. Worek, rii wochar maji barek, ma howuchi eecha worek, iibak yichar harapa ma ye meejibarek, eena rii woshakasakech. ²⁷ Worek, aka tabo yima, rii soldia ma poren ameya heechirek rii i Jon Baptais riiti maseken yaken eena ir. ²⁸ Soldia rii heechi i poko jichar akak iyar Jon riiti maseken tiimii yeechi heebiyak woyechi yayar. Yayaniga eeta yikapwa siina har. Harek, yikapwa sii yeechi siiti awi siina har. ²⁹ Worek, Jon riiti maji pokiitar ma ye meejichi yaniga riiti maban yeechi tiiriimo supuk ye i chir.

JISAS RII 5,000 MAN HAVAR

³⁰ Aposel ma ye ya Jisas riitak yopo wuchi yicharek, yecha otii tar yo majin eena riina sawo tar. ³¹ Worek, nokwapa nokwapa ma mima ye Jisas riitak riiti disaipel yechaka yatar icharek, ye otii a nedikasakech. Worek, rii yenya eecha wor: “Na hawa akar eem ma biish tawa eemek eeka i yihapakak.” ³² Worek, ye jabiiren yeechi yechaba ma biish tar eemek heechi ir.

³³ Worek nokwapa nokwapa ma mima ye yenya herek ye heechi ir. Eeta akama tar ma

mima yenokwapa nokwapa akaman heechi nosapek mapo i Jisas riita jabiir ir gay eemek eeka kowu tar. ³⁴ Worek, Jisas rii i gayechi nosapek i yowur. I yowuniga rii nokwapa nokwapa ma miman her. Rii yenya hechi harapa inyakapan hikir. Yecha sipsipega eecha tar siitii kowu makasakech eena rii inyakapa hikir. Hikichi rii yenya harapa majin sawo tar. ³⁵ Ya yeyik otii tar nediik Jisas riiti maji pokii ma ye ya riina eecha wor: “Diita eem eeta ma biish tawa eem. Eeta hogo siik. ³⁶ Wowak, diita ma mima yenya na heechinak, sa i yey. I yeyinak, aboboyen tokochi sa a.” ³⁷ Jisas rii awasen eecha wor: “Kwota keena na yenya hava.” Yecha riina awasen eecha woher: “Mii kapo eechahikitu: nota i geyen 200 dola yak tokochi yayaniga diita ma yenya havakita?” ³⁸ Worek, Jisas rii yenya eecha woher: “Kwo gey shasha tawa? Ne i he.” Worek, ye i hechi ya riina awasen eecha wor: “Gey yokotapa tawa. Emiyep upurus tawa.”

³⁹ Worek, Jisas rii yenya eecha wor: “Ma mima ye sa woheja kepik saniga saniga yopochichi yi ye i ta.” ⁴⁰ Worek, ma mima ye yichari, kaw 100 ma, kaw 50 ma eecha eecha yichar. ⁴¹ Worek, Jisas rii geyen yokotapa yeechi neekichi rii neren mo hechi God riina woshiar. Woshieechi rii geyen reekiichi riiti disaipel yenya harek, ye eeta ma mima yenya homachichi hapoy pakar. Worek, emiyep piirin eechaba reekii reekiich eyey ma mima yenya hapoy pakabar. ⁴² Worek, yecha ari eeta kiki siir. ⁴³ Worek, disaipel yecha kiki siirek heechir gey kaw emiyepika eecha 12 wasahaya kwowuk woyechiniga yichir. ⁴⁴ Eeta geyen ar ma

ye 5,000 ma.

JISAS RII PA HEK HOWU ICHAR

⁴⁵ Jisas riita ameya yenya wochirek, ye jabiirek i yeyichi Betsaida akamak eeka mapo iken ir. Betsaida sii kata yepak tar. Worek, rii ma mima yenya wochirek ye heechi ir. ⁴⁶ Eyey heechirek ye irek rii heechi kwowuk yo i God riina maji batar. ⁴⁷ Hogo sii nediik jabiir pa nediik waterek, Jisas rii pagiirebak howu i siitiitar. Riitaba saniga tar. ⁴⁸ Worek, Jisas rii her sowa harapa yari eeta jabiiren pichar. Picharek, ye eyik katari harapa yo otii tar. Worek, uhadii nediik Jisas rii pa hebak howu piitii i yenya i heechi mapo iken otii tar. ⁴⁹ Irek, disaipel yecha riita pa hek howu icharek yecha riina hechi eecha wor: “Ka kapo Gaba!” Yecha harapa uwar. ⁵⁰ Yecha harapa akii tarek, eena uwar. Worek, jisas rii ameya yenya eecha wor: “Na hapaga sii. Dii ada yato. Opoche akiitanakech.” ⁵¹ Worek, rii i jabiirek yowurek, sowa yatari eeta siir. Worek, disaipel yechi inyaka wopu eeta heneba rabochi harapa hiki tar. ⁵² Jisas riita geyen otiirin yecha otiir mun saka hiki tarek. Yechi marenoku eena Jisas riin saka hehar herek.

JISAS RII NOKWAPA NOKWAPA GENESARET HAK OTII TAR MAN RII OTII KEPI SIIR

⁵³ Jisas rii riiti disaipel yechaka i Genesaret pak eeka igayer. Igayererek, yecha jabiir pokok pi seechir. ⁵⁴ Seechirek, ye jabiir heechi i yowurek, ma mima ye Jisas riina ameya her. ⁵⁵ Worek, yecha eyey akamak i ye yar. I ye yarek, akamak hak otii tar ma yen yemek jichichi kiya kiya yari

Jisas riita tar eemek yaya seechi ye ir. ⁵⁶ Jisas rii nowo tar eemek, aka tar eemek, akama tar eemek, eeka har chishi ye itar. Chishi ye itarek, ma mima ye hak otii tar ma yenya riitak ye ichar. Awabatar eemek ye i seechi tar. Ye i seechi tarek, ye Jisas riina woyasachiyasa hechar: “Diita hak otii tawa ma yepa miiti saketen tapak kapo neeki hekiita.” Ma kaw ye riiti saketen neeki her ye eeta kepi siir.

7

GOD RIITI LO EETA WAYEGA YECHI LON DAGIIR POYETU

¹ Perisi ma ye Ju ma yechi lo maji pokiitawa ma kaw yechaka Jerusalem akaman heechi yar. Yari, Jisas riitaka eecha yopo wuchi siitiir. ² Worek, yecha her: Jisas riiti disaipel kaw ye yechi tapan Perisi yechi tapan uku yeetii tawabaga saka eecha yeetii tarek. Perisi ye eecha wor: disaipel ye tapan uku yeetiichi akasakech. ³ (Perisi ma ye akar Ju ma yechaka yechi wayega yechi nobon sumowutu. Sumowu tawak ye yechi tapan Ju ma yechi wayega yechi tapan otii tawabaga eecha otiinan siiney, yecha aboboy akasakech. ⁴ Ye awaba tanak aboboy tokoney, aboboyen ukuk panebiyanan siiney yecha sakapa aki-itawak. Yecha anadii wayega yecha har nokwapa nokwapa loban eena sumowutu. Een sumowu tawak, ye heebiya, awo, kapa awo, cheyen ye eena yeetiito.) ⁵ Worek, Perisi ma ye Ju ma yechi lon Tisa tar ma yechaka Jisas riina woher: “Boyewak miiti disaipel ye wayega yechi nobon saka sumowu tawak? Ye tapan ukuyeetiichi kiya

noku akasakech.” ⁶ Worek, Jisas rii yenya awasen eecha wor: “Piirapet Aisaia rii kwona mashi keyichiri, rii maji siikenen keyichir. Rii keyiri eecha wocho kwo eeta woshepii tawa ma. Rii eecha keyir.

‘God rii eecha wocho: Diita ma mima ye yechi kujabak

eeji hin biish shebo shebo habato.

Yechi inyaka wopu ana esiinato.

⁷ Yecha eeji hin sobo biish habata.

Yecha maji eecha pokiitu: mak otii tar lon ye eecha wocho ii eeta God riiti lon no mukuchichu.

Eena yecha God riiti hin sobo biish habato!’

⁸ Worek, Jisas rii kawka eecha wor: “Kwo God riiti lon heechirek, kwo eena ma yecha otii tawa abon eena sumowutu.” ⁹ Rii kawka eecha wor: “Kwo keena God riiti majin wosowoy tawey, hehar otii hecho. Kwo kwoti loban eena sumowuken gegiyato. Eena kwo God riiti majin nasiwoyetu. ¹⁰ Moses rii eecha wor: ‘Kwo na awi apoko yechi kuruk ta. Ma por rii awi apoko piiriin hin kapasek habaney, eena riin pi sowakwo.’ ¹¹⁻¹² Wowak, kwo maji eecha pokiitu: ‘Ma por rii awi apokon kiyatay boboy taney, rii eecha wonyey: dii eeta God riiti, ii sa awi apoko kayek sii.’ ¹³ Kwota eecha otiichi akar man pikiitawey, ii kwo God riiti majin kwo nasowoyetu. Kwo diita yikadey yon nokwapa nokwapa otiito.”

MAN OTIINIGA KEHA TAWA BOBOY

¹⁴ Worek, Jisas rii ma mima yenya uwarek, ye yarek, rii maji eecha wor: “Kwota ana na meejiichi na hiki ta. ¹⁵ Sabak tawa boboy sii ma riiti sugu wopu wok inyey, sii man otii kehakasakech. Yahoo. Ma riiti sugu wopuk tawa boboy siita geenyik ya sayawey siita ma riin otii kehato. ¹⁶ (Kwota mabiyaka tawey ii napa meeji.)”

¹⁷ Rii eeta ma mima yenya heechi rii aka wok heechi ir. Heechi irek, riiti disaipel ye riita bar shiy tawa majin woher. ¹⁸ Woherek, rii yenya eecha woher: “Kwoti marenoku kapo biish tabato? Kwo boy hikikasakech? Sabak tawa boboy ma yechi sugu wopu wok inyey, iipa saka man otii kehakiitawak. ¹⁹ Yechi inyagak ikasakech. Yechi suguk eeka ichi sii awasen sabak ya saya ichu.” (Jisas riita diita majin bari, rii eecha wor: eyey kiya noku napa a ta.) ²⁰ Rii kawka eecha wor: “Eeta boboy sii man heechi yasaya otiiniga kehato. ²¹ Ma yechi inyaka kapasek hiki tawey, hikichi otii tawey, ye ya saya diita kapasek boboy eecha otiito: ye hiyi yatawey, pi sowakwo tawey, ²²⁻²³ nobo miman anemesh roko tawey, nokwapa nokwapa boboyen kwoya hechawey, kapasek boboy otii tawey, woshepii maji bo tawey, yama yama chishi tawey, inyaka kapasek hiki tawey, man wosiiboy tawey, hikisha yesha inyaka hiki tawey, hikisha tawa boboy hiki tawey, sii eena ya sayaniga eecha otii tawak, eena otiiniga kehato.

*TAIA AKAMAK BANA BANA TAR MIMA SIITA
JISAS RIINA HIKI SIITIICHIR*

²⁴ Jisas rii eeta akaman heechi Taia akama nosapek ir. Iri rii aka podat tarek eeka iyarer. Ma riina henyak tanan eena yuyar. Worek, rii veenyikasakech. ²⁵ Mima pochi sii eeka tari siiti mima yikapwa sii kapasek spiriteka eecha tar. Nokwapa sii meejir Jisas rii eeka tari, sii meejichi Jisas riitak yar. Yari, Jisas riiti yatii jumuk saka heyi yir. ²⁶ Yirek sii Jisas riina woyasachiyasa woher: “Eeta kapasek spirit eeji yikapwak taweyn eena na yeechi rabo.” Diita mima sii akar nosap pochik tar mima. Siin Pinisia akama Siria nosapek eeka siin yimowur mima. ²⁷ Worek, Jisas rii awasen diita shiy tawa majin siina eecha wor: “Nota mapo yikapwan napa hava ta. Opoche no yikapwa yechi aboboyen yeechiniga asan rabochichanak atanakech.” ²⁸ Worek, sii awasen riina eecha wor: “Harapa Ma, eetata eecha otiito. Yikapwa eechi rabo tawa chepii asa chey kuruk taweyek yecha ato.” ²⁹ Worek, Jisas rii meejichi eecha wor, “Nija eeta yikadey majin awasen bawey, na heechi niji akamak i. Eeta kapasek spirit sii eeta niji yikapwak tari sii eeta heechi ir!” ³⁰ Worek, sii heechi siiti akamak i her yikapwa siiti cheyek waterek her. Kapasek spirit eeta ir.

JISAS RIITA KAPASEK TAR MA OTII KEPI SIIR

³¹ Worek, Jisas rii Taia akamak bana bana tar nosapen heechi ir. Heechi irek, Saidon akama i heechi Dikapolis nosapen i heechi Galili Pak iyarer. ³² Iyarerek, ma kaw ye ma poren Jisas riitak yayar. Riiti mabiya gii siitiitar. Riiti tarekwoy paretar. Yecha riina yayaniga Jisas

riina woher: riita riiti tapak neeki hek eena woyasachiyasa her. ³³ Worek, Jisas riita ma mima yenya heechi riitaban saniga yeechi ye ir. Ye ichi rii riiti tapak mabiyani gwayechi rii sagwiyan pi-ichi ma riiti tarekwoyen how neeki her. ³⁴ Worek, Jisas rii neren mo hechi rii biikiipoyechi eeta ma riina eecha wor: “Epata.” Diita maji siiti mu eecha wocho: ‘Na tagwa!’ ³⁵ Worek, ameya eeta ma rii mabiya tagwar. Riiti tarekwoy danegwar. Worek, rii maji kepi batar. ³⁶ Worek, Jisas rii yenya anacheketar diita otiir boboyen yecha anadii man sawo mukuchinakech. Anacheke tari, ye meejichi eena geenyik harapa kwodii wo ye ichar. ³⁷ Meejitar ma ye harapa nyegarabochi eecha wor: “Riita otii tawa boboy eeta kepi boboyeban eena otiito! Rii otiiniga mabiya giitawa ma eeta meejito, tarekwoy par tawa ma eeta maji kepi bato!”

8

JISAS RII 4,000 MA MIMA YENYA HAVATAR

¹ Eeta nedii ameda siirek, nokwapa nokwapa ma mima ye kawka ya yopo wuchi yichar. Aboboy hamarek, Jisas rii riiti disaipel yenya uwarek ye ya riitaka eecha siitiir. ² Worek, rii eecha wor: “Diita yawa ma mima yenya ada harapa inyakapwa hikitu. Yadii piiriichar yecha adaka eecha siiri ye aboboyekasakech. Ye kaw yapa eemek taren yar. ³ Ye eechi hatawak, ada yenya heechinak inyey, yepa kaponobok i sakakita.” ⁴ Worek, riiti disaipel yecha riina woher: “Nota diita ma biish tawa eemek ya tawey, nopa

aboboy siitan tokochi yenya havakiita?” ⁵ Jisas rii yenya eecha woher: “Kwo gey kapo shasha heechitu?” Ye awasen eecha wor: “7 gey tawa.”

⁶ Worek, rii ma mima yen wochirek ye nosapek hey yi ye ir. Yi ye irek, rii ⁷ gey yeechi, God riina woshiachi, reekiichi disaipel yecha homachi haken har. Harek, ye eecha otiir. ⁷ Worek, emiyep kaw tabatar. Worek, Jisas rii eena woshiachi disaipel yenya eecha wor: Eetayo, na homachi hapoy paka. ⁸ Worek, eyey ma mima ye achi eeta kiki siir. 4,000 ma mima eeka tar. ⁹ Worek, ye ari kiki siirek, kaw yopo yichi ⁷ wasahaya kwowuk woyer. Worek, Jisas rii ma mima yenya wochirek ir. ¹⁰ Worek, rii ameya riiti disaipel yechaka eecha ijabiirek ye ichi Dalmanuta nosapek eeka ir.

PERISI MA YE JISAS RIINA WOHER MIRAKEL OTIIKEN EENA WOHER

¹¹ Worek, Perisi ma kaw ye Jisas riitak ya awasen awasen ow majin batar. Ye Jisas riina biish apo diigiichi ba hechar. Ye Jisas riina mirakel otiiken wohechari, riita mirakelen otiinak God riita riina hechi wohowuken eena wochar. ¹² Worek, Jisas rii biikiipoyechi eecha wor: “Boyewak diita eyey ma mima ye mirakelen otiikeneena wowohecho? Ada kwona wocho, yaho. Diita ma mima yenya God rii mirakel oti mukuchikasakech.” ¹³ Worek, rii yenya heechi jabiirek i ye ichi yepak iken eena sayarer.

JISAS RII PERISI YECHI KAPASEK MAJI POKII TAWA BOBOYEN EENA HECHI RIITI DISAIPEL YENYA OW POY SIIKER WOR

14 Pak ichari, disaipel ye geyen yaken otiiri abosuchi heechi ir. Geyen podateba jabiir wok tar. 15 Jisas rii yenya eecha wor: “Na ow poy sii ta! Perisi yechi yis, Herot riiti yis eena na ow poy sii ta.” 16 Eena yecha awasen awasen eecha wor: “Gey no biish eena rii eecha wor.” 17 Yecha batar maji Jisas rii hikir. Eena rii eecha woher: “Boyewak kwo eecha ba ye itu, no geyekasakech? Kwo o boy saka hikitawak? Kwo marenoko kiiriide siitiito? 18 Kwota miyika tawa. Kwo boy saka hechawak? Kwota mabiyaka tawa. Kwo boy saka meejitawak. Kwo boy kapo abosuchetu? 19 Eeta nediik ada yokotapa geyen 5,000 ma miman reekiichi hapoy pakar i kapo wasahaya kwow shasha kwo yeechi yichir?” Ye awasen eecha wor: “12.” 20 Jisas rii kawka eecha woher: “Eeta nediik ada geyen 4,000 ma miman reekiichi hapoy pakar i kapo wasahaya kwow shasha kwo yeechi woyechi yichir?” Ye awasen eecha wor, “7.” 21 Kwo heri kwo eena o boy saka hikitawak?”

JISAS RII MIY DUMUR MA POREN BETSAIDA AKAMAK OTII KEPI SIIR

22 Worek, yeecha Betasida akamak iyarer. Iyarerek, ma kaw ye miy dumur ma poren Jisas riitaka yayar. Yayarek, ye Jisas riita eeta ma riina tapak neeki heken woher. 23 Worek, Jisas rii miy dumur ma riiti tapan howu neekir. Neekichi rii sabak ye ir. Akaman heechi ir. Worek, rii eeta ma riiti miyin rii sogwiyak piir. Piichi Jisas rii riina riiti tapak howu neekichi riina eecha woher: “Mii boy boboyen kapo hecho?” 24 Worek, eeta ma rii

mey maka hechi eeche wor: “Ada man hechawey, me chishinaga ada eeche hecho.” ²⁵ Worek, Jisas rii riiti tapak eeta ma riiti miyin kawka how neeki her. Worek, eeta ma rii hehar he siitiichichi, miy otii kepi siirek, rii eyey boboyen eeta hehar her. ²⁶ Worek; Jisas rii eeta ma riina riiti akak heechirek ir. Rii riina eeche wor: “Mii akamak iyarekasakech.”

PITA RII EECHA WOR: JISAS RII EETA KRAIST

²⁷ Worek, Jisas riita riiti disaipele yechaka eena heechi Sisaria Pilipai eeta nosapek tawa akama ye eeka ir. Nobon icharek, rii yenya eeche woher: “Ana na wo, ma mima ye ana shecha wocho an kapo nama?” ²⁸ Ye awasen eeche wor: “Ma kaw ye eeche wocho, mii eeta Jon Baptais. Anadii ma ye way eeche wocho, mii eeta Ilaija. Anadii ma ye way eeche wocho, mii eeta piirapet por.” ²⁹ Jisas rii meeji eche woher, “Kwo tawey kwo shecha hikitu, ada kapo nama?” Worek, Pita rii awasen eeche wor: “Mii eeta Kraist.” ³⁰ Worek, Jisas rii yenya anachekechi wor: “Anadii ma pochi sawotanakech.”

JISAS RII RIITI DISAIPPEL YENYA RIITA KAPA MEEJI HA TAWA BOBOYEN YENYA SAWOTAR

³¹ Worek, Jisas rii riiti disaipele yen maji pokii itar. Rii eeche wor: “Ma Yikapwa rii harapa kapa meeji tawa boboyen eena sapa kiya ta. Ju yechi harapa ma ye, opelen otii tar ma ye, lon maji pokii tawa ma ye, Ma Yikapwa riina sapa magi-irechicha. Riina sowakwokiita. Sowakwonak, riipa yadii piiriichar siichinga saniyeechi awasen yesokwakiita.” ³² Diita maji riita yenya geenyik

kwodii wor. Worek, Pita rii Jisas riina yeechi anadii eemek ye i riina wosawo tar. ³³ Worek, Jisas rii dareboyechi riiti disaipel yenya hechi Pita riita bar majin eena wosowoyechi eecha wor. “Mii Gaba, mii na eejimagiirek na ye i. Miita hiki tawa boboy eeta ma yechi yin mii eena hikitu. Eeta God riitikasakech!”

³⁴ Worek, Jisas rii ma mima yen riiti disaipel yechaka eecha uwachi eecha wor: “Ma por rii adaka eecha ik otiiney, rii sapa riiti nobon mayama heechi abosuchiniga rii sapa riina har yon kiyachiniga ana sumowu ta. ³⁵ Ma por rii riiti popoyen egessii taney, riipa sii siiken siikiita. Ma por rii riiti popoyen ana haney, hadabas maji kepin sawo tawa yon eena haney, riipa popoy kepiweyn yeechi riipa eechaba eechaba takiita. ³⁶ Ma por rii eyey diita nosapek tawa boboyeban ya hamaney, riiti popoyen heechiney, kapo rii boyen yar? Yaho. Eeta sii siiken. ³⁷ Ma ye popoyen tokokasakech. ³⁸ Diita nedii ma mima ye harapa kapasek yo oti tawey dii eeta God riin wosowoye tawa nedii ma por rii eeji majin hiibiya yaney, ana hiibiya yaney, komas riipa Apoko God riiti hadabas boboyek eeka riiti ejel kepika yanak, Ma Yikapwa adapa riina hibiya yakiita.”

9

¹ Rii kawka eecha wor: “Diita majinopoche abosuchitanakech. Ma kaw ye diika tawey, yecha hakasakech, ye tanak, God riiti hapaga tawa kigdom eena hekiita.”

JISAS RIITI MABA ANADII MABA KEPI HER

² Komas 6 de siirek, Jisas riita Pita, Jems, Jon yechaban yeechi harapa hisaw kwowuk neeki ir. Irek, yecha riina hecharek, riiti maba diire-boyechi siir. ³ Riiti riki sii diireboyichi apoma siibar. Diita nosapek tawa ma eechaba oti apoma hekasakech. ⁴ Worek, disaipel piiriichar ye her Ilaija, Moses piir Jisas riitaka maji eecha ba tar. ⁵ Worek, Pita riita maji yesokwa bar. Jisas riina eecha wor: “Tisa dii eeta boboy kepinota diika tawey, nota karakada aka piiriichar otiik. Mi pochi. Moses ri pochi. Ilaija ri pochi.” ⁶ Rii, piiriita, akii tarek rii ri maji hikikasakech, eena eecha wor. ⁷ Worek, hejagwayap yarek, yenya ya gamur. Gamurek, hejagwayap punyetarek uwar aya eecha wor: “Dii eeta eeji kwoyawoy hechawa yikapwa. Riiti majin napa meeji ta!” ⁸ Worek, ye ameya he ye iri, ma hekasakech. Jisas riitaba yechaka eecha tar.

⁹ Worek, ye kwowun heechi ya sakar. Ya saka tarek, Jisas rii yenya eecha wor: “Kwota hewa boboyen kwo opoche anadii man batanakech. Ma Yikapwa rii haniga saniyeechi kawka sokwanak eeta nediik napa eeka sawo ta.” ¹⁰ Ye miiti majin meeji eena sumowur. Worek, ye awasen awasen ba tar: “Diita haniga saniyeechi kawka sokwa maji iiboy maji?” ¹¹ Worek, ye Jisas riina woher: “Boyewak lo majin pokii tawa ma ye eecha wocho: mapo Ilaija rii sapa ya?” ¹² Rii awasen eecha wor: “Ayo, boyewak mashi keyir maji eecha wocho: Ma Yikapwa rii sapa harapa kapa meeji tanak riina sapa wosoboy ta? ¹³ Ada

kwona wocho: Ilaija rii yar. Yarek, mashi keyir maji eecha wochowey, ma mima ye riina eyey boboyen riina otiiken otiiri, ye riina otiir.”

JISAS EII KAPASEK SPIRITEKA TAR YIKAPWAN OTII KEPI SIIR

¹⁴ Worek, ye i anadii disaipel yechaka siir. Siirek, ye her nokwapa nokwapa ma mima ye eeka tar. Lon maji pokii tar ma ye disaipel yenya ow majin awasen awasen ba tar. ¹⁵ Ma mima ye Jisas riina hechi ye negiirabachi amaba i riina woshiatar. ¹⁶ Worek, Jisas rii yenya woher: “Kwo yechaka boyen majin bato?” ¹⁷ Worek, ma por rii eeta ma mima yechi nediik tari rii Jisas riin awasen eecha wor: “Tisa, eeji yikapwa spirit kapasekeka eecha taweyn ada miitak yayawa. Ri kuja maji bakasakech. ¹⁸ Kapasek spirit rii yikapwan pichichi nosapek raboto. Rabotawak, sogwiya kujak piitiiwoy pu takiiviikiikiirena siitiichichu. Wowak, riiti maba eeta kiikiita siitiito. Ada miiti disaipel woheri, yecha eena kikisiichi yeechi rabokasakech.” ¹⁹ Worek, Jisas rii yenya eecha wor: “Kwota hiki siitiichichawa boboyekasakech. Kapo shasha nedii ada kwotaka takiita? Kapo shasha nedii ada kwoti nomon kiyakiita? Yikapwan adaka na yaya!” ²⁰ Worek, ye yikapwan Jisas riitak yayar. yayarek, kapasek spirit rii Jisas riina hechi yikapwan kapasek otiirek, yikapwa rii nosapek sakar. Sakachi nosapek jimo jemo chishitari sogwiya kujak yatar. ²¹ Worek, Jisas rii eeta yikapwa riiti apoko riina woher: “Kapo siitayek nediik eecha otiir?” Apoko rii awasen eecha wor: Rii yibarega tarek eeka

siir. ²² Eechaba nedii rii yikapwa riina sowak-woken oti hechi hik yeechi raboken oti hechi, pak raboken oti hechar. Eena mii kiki siiney, miita nona na inyakapa hikichi kiyatayechi na badiigiichi!” ²³ Worek, Jisas rii eecha wor: “Ayo, miita kiki siiney iipa otiikiita. Ma por rii hiki siitiichiney, riipa keena otiikiita.” ²⁴ Worek, apoko rii ameya eecha wor: “Ada hiki siitiichichawey, sii eeta tobo. Eena ana na miita kiyatay!” ²⁵ Worek, Jisas rii her ma mima ye eyey ameya ya riitaka bana bana siitiir. Eena rii kapasek spiriten eena eecha wor: “Ma kujan diimii tawa spirit ma mabiya giitawa spirit, mii yikapwan na heechi saya sabak ichi kawka iyarekasakech!” ²⁶ Worek, eeta spirit rii harapa uwachi yikapwan kawka wadesiichi heechi saya sabak ir. Irek, yikapwa rii ha tawa maga eecha her. Herek, ye eecha wor: “Rii eeta ha siiken hawa!” ²⁷ Worek, Jisas rii riiti tapak neekichi eeta sokwaken kiyatayichirek, rii sokwa siitiir.

²⁸ Worek, Jisas rii aka porek iyareri riiti disaipele riina veenyichi eecha woher: “Boyewak nota diita spirit kapaseken saka yeechi rabowa?”

²⁹ Jisas rii yenya awasen eecha wor: “God riina wohechawa boboy siitaba saniga otiito. Anadii boboy sii saka kiki siikiitawak.”

JISAS EII KAWKA RIITA HAK TAWA MAJIN WOR

³⁰ Worek eeta eemen yecha heechi ye Galili nosapek iieka chishitar. Eeka tari, Jisas rii eeka i tari ma riina i henyan rii yuyar. ³¹ Rii riiti disaipele yenya maji pokiiken gegiyatar. Eena rii

yuyatar. Rii eeta yenya eecha wor: “Ma Yikapwa riin ma yechi tapak how hakiita. How hanak, yecha riina sowakwokiita. Sowakwonak, yadii piiriichar siinak, God riita riina otii saniyeechi kawka yesokwakiita.” ³² Worek, yecha riita bar maji mun saka hiki tarek. Worek, ye akiirek, eena ye saka riina woherek.

KAPO NAMA EETA HARAPA?

³³ Worek, ye Kapaneam akamak iyarer. Iyarerek ye aka porek i siir. I siirek, Jisas rii riiti disaipel yenya eecha woher: “Kwo nobok ichari, kwo boy majin ba ichar?” ³⁴ Wori, ye saka awasen barek. Yecha nobok ichari harapa ma sii man eena ba icharek, eena saka awasen barek. ³⁵ Worek, Jisas rii yi 12 disaipel yenya wo yayar. Yayarek, rii yenya eecha wor: “Ma por rii harapa ma siiken otiiney, rii sapa i komas nobo ma sii. Rii sapa yon eyey man kiyatayi ma sii.” ³⁶ Worek, rii karakada yikapwa poren tapak yeechi ye i yechi misomak eeka siitiichir. Worek, Jisas rii riiti tapan yesokwa yikapwan neeki rii yenya eecha wor: ³⁷ “Ma por rii eeji yon eeji hik otiiken hikiney, rii jecha tana yikapwa poren yaney, ii riipa ana eechaba yakiita. Eecha otiiney, riipa ana heechirek yar Apoko riina eechaba yakiita.”

EETA MA RII NONA PINYAN SIINEY RII EETA NOTI NAREBOY

³⁸ Jon riita Jisas riina eecha wor: “Tisa, nota her ma por rii miiti hik kapasek spirit yeechi raboto. Worek, nota riina anacheker. Eecha otiiri riita nona sumowukasakech. Eena riina anacheker.” ³⁹ Worek, Jisas rii awasen eecha wor: “Opoche riina anacheketanakech. Ma por

rii mirakel eeji hik otii taney, riipa ana ameya wosoboyekasakech. ⁴⁰ Ma rii nona pinyan siiney, rii eeta noti nareboy. ⁴¹ Diita majin na makebek heechi: Kwota Kraist riiti yon otii tawey, ma por rii eena hikichi kwona ukun havaney, rii komas hadabas boboyen yakiita.”

KAPASEK OTII TAWA BOBOY SII MA RIITA HIKI SIITIICHICHAWA BOBOYEN DI DAREBOYETO

⁴² “Ana hiki siitiichichawa karakada yikapwan eena na hiki ta. Ma por rii kapasek boboyen otiichiwey, diita yikapwa rii eeji nobon heehci inyey, ii napa riiti borewagii papak kiitichi somakwotii tawa pak heechinak sa ye i. ⁴³ Miiti tapak kapasek boboy otii taney, ii na yiipa tiimii rabo. Eeta kepi miiti tapan tiimii raboney, mii howuk tawa hadabas eem kepik iyarekiita. Eeta kapasek tapa upurus siik gegiyaney, ii miipa hi uwu tawa eemek ikiita. Eeta hi ha i hikikasakech. ⁴⁴ (Eeka yechi owugiir hakasakech. Eeta hi ha ikasakech.) ⁴⁵ Miiti yatii siita miina otiichinak kapasek boboyen sakaney, ii na tiimii rabo. Eeta kepi miiti yatiin tiimii raboney, mii howuk tawa hadabas eem kepik iyarekiita. Eeta kapasek yatii upurus siik gegiyaney, iipa miina yeechi hi uwu tawa eemek rabokiita. ⁴⁶ Eeka yechi owugiir hakasakech. Eeta hi ha ikasakech. ⁴⁷ Miiti miy siita miina otiichinak, miita kapasek boboyeka sakaney, ii na miy hor yeechi rabo. Eeta kepi mii God riiti kigdom miy podatebak iyarekiita. eeta kapasek miy upurus taken gegiya taney, iipa miina hi uwu tawa eemek rabochinyak ikiita.

Eeka yechi owugiir saka hekiitawak. Eeta hi saka ha ikiitawak.

⁴⁸ “Eyey ma kwona higa tawa boboyek, woshiga tawa boboyek otiichichanak kwota eeka mak siikiita. ⁴⁹ Woshi eeta otiichichawa boboy kepi. ⁵⁰ Wowak, woshi siita somakwotii tawa boboy hamaney, kwopa kapo shecha otiinak siipa kawka somakwotakiita? Woshi sa kwoti wok tanak, kwo napa kwoti yaka kumwoy yechaka eecha hehar yicha.”

10

JISAS RII MIMAN HEECHI TAWA MAJIN WOR

¹ Worek, Jisas rii eeta eemen heechi rii Judia nosapek eeka ir. Iri, rii Jodan Pa heechi yepak ir. Worek, nokwapa nokwapa ma mima ye riitak yar. Riitak yarek, rii yenya mashi maji pokiitarega rii yenya eechaba pokiitar.

² Worek, Perisi ma kaw ye riitak yar. Yarek, ye riina kapasek otiiken eena apo diigii hechar. Eena yecha riina eecha woher: “Miita nona na wo. Eeta lo ii boy ma por rii riiti miman sayi heechinak ikiita?” ³ Jisas rii meejichi awasen eecha woher: “Moses rii kwon boy lon har?” ⁴ Ye awasen eecha wor: “Moses rii nona saka anachekerek. Rii eecha wor: miman sayi heechinak ik otiiney, rii sapa jeyen mapo keyichi heechanak i.” ⁵ Worek, Jisas rii yenya eecha wor: “Kwota marenoku hapaga eena Moses rii eeta jey eena keyichi har. ⁶ Wowak, tasiir nedii, God rii eyey boboyen otiirek, God riita maka mimaka eecha taken eena otiir. ⁷ Eena ma por riiti awi eepi heechi i mimaka eecha sa ta. ⁸ Tanak, piir

eeta podabak takiita. Wowak, piir saniga saniga takiisakech. Piir podat tawa. ⁹ Eena God riita chegek heechiri, ma kwo opoche eena sayichinak i ya yatanakech.”

¹⁰ Worek, yecha aka wok awasen iyarerek, disaipel ye Jisas riita bar majin woher. ¹¹ Woherek, Jisas rii yenya eecha wor: “Kata ma por rii riiti miman sayi heechinak inyak, rii way akar miman yaney, rii riiti mayama miman kapasek otii heechinak ikiita. ¹² Eechaba mima sii siiti ma riina yuyeechi heechi i akar man siiney, sii mayama eechaba kapasek eecha otii heechinak ikiita.”

JISAS RII KARAKADA YIKAPWA YENYA RUKUSII MAJI GOD RIINA WOCHAR

¹³ Ma mima kaw ye karakada yikapwa yenya yaya Jisas riitak riiti tapak neekiken eena yayar. Worek, disaipel yecha hechi yenya ow maji bar. ¹⁴ Worek, Jisas rii hechi kwotayechi disaipel yenya maji eecha wor: “Yikapwan heechinak sa adak ya. Opoche anachekatanakech. God riiti kigdom eeta yikapwaga eecha tawa ma yechi. ¹⁵ Opoche abosiichitanakech. Kata ma rii God riiti kigdom eemek iken gegiyaney, rii sapa yikapwaga eecha, siichi i. ¹⁶ Worek, rii yikapwa yen tapak saniga saniga yeechi neeki i yenya God riina rukusii majin bachitar.

YA MONIKA TAR MA

¹⁷ Worek, jisas rii ik otiirek, ma por rii amaba ya yatii bogok putiichi Jisas riina woher: “Tisa kepi, ada boyega shecha otiinak adapa eechaba eechaba takiita?” ¹⁸ Jisas rii awasen eecha wor:

“Boyewak mii ana eecha habato: an kepi? God podareba riita eeta kepi. ¹⁹ Lo majin miita hikitu: ma por pi sowakwotanakech. Nobo mi-man opoche anemesh rokotanakech. Hiy opoche yatanakech. Woshepii maji batanakech. Mey boboyen opoche kwoya hechi ya tanakech. Awi eepi yechi hin na kwoya ba ta.” ²⁰ Kata ma meejichi eecha wor: “Tisa, ada yibarega tarek, ada diita lon, sumowu tari diita apa.” ²¹ Worek, Jisas rii riiti misoman hehar mey maka hechi rii rukusii tarek eecha wor: “Miita wonyak, miita harapa yan hevenek yakiita. Wowak, na ya. Ana na sumowu ta.” ²² Worek, kata ma rii meejichi riiti misoma eyepii siitiir. Riiti inyaka nomoyaniga ir. Boyewak? Riiti ya, saga eeta harapa tarek eena rii eecha otiir.

²³ Worek, jisas rii har he ye ichi disaipel yenya eecha wor: “Eeta ma ye nokwapa nokwapa boboyek tawey, rii God riiti kigdom iyarek otiiney, hisaw yo otiikiita.” ²⁴ Riiti disaipel ye riiti maji meejichi heneba rabor. Worek, jisas rii kawka eecha wor: “Yikapwa. God riiti kigdom ik otiiney, hisaw yon otiikiita! ²⁵ Kamel siita riki kapa tawa go siiti supuk iyarek otiiney, yo yeechi iyarekasakech. Nokwapa nokwapa boboy saga tawa ma rii God riiti kigdom iken otiney, hisaw yo yaniga ikiita.” ²⁶ Worek, disaipel ye meejichi harapa heneba rabor. heneba rabochi ye awaqsen awasen maji woher: “Kapo naman God rii yesokwa yichikiita?” ²⁷ Jisas rii yenya hehar hey riitiichi eecha wor: “Diita yon ma saka kiki siikiitawak. God rii eeta kiki sowa. Eyey boboyen God riita keena otikkita.”

²⁸ Worek, Pita rii eeche wor: Na he. Nota eyey boboyen heechi nota miina sumowutu.” ²⁹ Jisas rii awasen eeche wor: “Ayo. Ada kwona wocho: Eeta ma ye yechi akan heechiney, yaka kumwoy, moweyn heechiney, medaya heechiney, nokwapa apokon heechiney, yikaowan heechiney, nosapen heechiney, eeji majin eeji hik sawoken otiiney, ³⁰ riipa diita nosapek harapa boboy kepin yakiita. Riipa akan, yaka kumwoyen, medayan, moweyn, awin, yikapwan, nosapen 100 harapa yakiita. Wonyak, yechak kikir poy tawa boboyen yabanak, akar nedii yanak yecha eeka eechaba eechaba takiita. ³¹ Nokwapa nokwapa ma ye apak mapo ichawey, koma nedii yecha komas yakiita. Nokwapa nokwapa ma ye apak komas ichawey, ye koma nedii ye mapo ikiita.”

JISAS RII KAWKA EECHA WOR: ADA HACHI YA SOKWAKIITA

³² Worek, ye Jerusalem Akama nobok icharek, jisas rii mapo tarek, riiti disaipel ye riina heneba robochi akiiniga sumowu ichar. Ma mima ye komas sumowu akiiniga ibatar. Worek, jisas rii kawka 12 disaipel yechaban yeechi rii yenya riitak yak otii tar boboyen eena sawor. ³³ Rii eeche wor: “Na he. Nota Jerusalem akamak ichu. Ichanak, Ma Yikapwa riina harapa apelen otii tawa ma yechi tapak, lon maji pokiitawa ma yechi tapak how hakiita. ³⁴ How hanak, ye pi sowakwo maji apo diigiichi anadii tawa ma ye riina wosaboy tanak riina sogwoyak piichi yamika tawa poko yeechi pichanak, riina sowakwo haki-

ita. Sowakwo hanak yadii piiriichar siichi riipa kawka saniyeechi ya sokwakiita.”

JEMS, JON PIIR JISAS RIINA MAJI KAWEN WOHER

³⁵ Worek, Jems, Jon, Sebedi riiti yakapwa, piir Jisas riitak yarek, piir Jisas riina woher: “Tisa, miita boboy podateban sinya otiichiken si eena gegiyato.” ³⁶ Worek, Jisas riin awasen eeche woher: “Boy boboyen aka kinya shecha otiichiken ki ana wohecho.” ³⁷ Piir meejichi eeche wor: “Miita miiti hadabas kigdomek kepi tiikiirek yinyak sicha kapoechaba por miiti mama yepak yinyak por yeeji yepak yibakiita.”

³⁸ Jisas rii piiriin eeche wor: “Ki diita boboyen saka hehar otii hechawak, kicha ana wohewey.

Kata kapa meejii tawa boboyen ana gamu tanak eena kipa boy kapa kiki siinak kiyabatakiita?”

³⁹ Worek, piiriita eeche wor: “Shi eeta kiki sowa.” Jisas rii piiriina eeche wor: “Ayo, ada kapa meejii tawa boboyen adapa komas kiyak otiiney, kipa eechaba kiyabakiita. ⁴⁰ Wowak, eeta ma piir eeji mama yepak, yeeji yepak yiken otiiney, ii eeji yokasakech. God riitaba diita tiikiir upurusen ma piiriina sayarechiri, riipa piiriina hakiita.”

⁴¹ Worek, anadii disaipel 10 diita majin meejichi ye Jems, Jon piiriina kwotayetar. ⁴² Worek, Jisas rii yenya uwa ye yeechi eeche wor: “Kwo hikitu diita nosap siitii kowu tawa ma ye anadii harapa tawa ma yechaka ye eeta ma mima yenya dagiir poyetu. ⁴³ Kwo eena hechawey, ii kkwoti nobokasakech. Ma por kwotaka tawey, rii harapa siiken gegiya taney, rii sapa anadii ma yechiyo

otii ma sii. ⁴⁴ Ma por kwotaka tawey, rii mapo i ma siiken gegiya taney, rii sapa eyey ma yechi yo otii wakasa ma sii. ⁴⁵ Wowak, Ma Yikapwa rii yari, saka mak riinayo kiyatayechiken yarek. Yahoo. Rii yari, rii anadii man kiyatayechiniga riiti mabak nokwapa nokwapa ma mima yenya tokochiken eena yar.

JISAS RII MIY KIITIITAR MA POREN OTII KEPI SIIR

⁴⁶ Worek, yecha Jeriko akamak iyarer. Jisas riita riiti disaipel yechaka, nokwapa nokwapa ma mima yechaka eechaik otii tarek, miy kiitiitar ma por, riiti he Batimias, Timias riiti yikapwa, riita nobo barek yiniga moni yan aboboyen eena wo wo hechar. ⁴⁷ Rii meejir Nasaret Jisas rii siitii tarek, rii meejirek, riieena uwar: “Jisas, Devit riiti neja, miita ana na rukusiita!” ⁴⁸ Worek, nokwapa nokwapa ma mima yecha riina anachekechi eecha wor: “Kuja na diim!” Worek, rii harapa uwar: “Devit riita neja miita ana rukusii ta!” ⁴⁹ Worek, Jisas rii meejichi rii i siitiir. Siitiichi rii eecha wor: “Riina na uwa yaya.” Worek, ye miy kiitii tar ma riina uwa yayar. Ye riina eecha wor: “Miiti inyaka sa kepi siinak na kwoya hiki. Na sokwa, riita miinawu yayato.” ⁵⁰ Worek, rii riiti saket yapakeechi heechi sokwa siitiichi Jisas riitak i bana bana siitiir. ⁵¹ Worek, Jisas riita riina woher: “Boy boboyen ada miina otiichiken mii eena gegiyato?” Worek, rii meejichi awasen eecha wor: “Tisa, ada kawka mey maka heken eena gegiyato.” ⁵² Worek, Jisas rii riina awasen eecha wor: “Na i. Miitaq hiki siitichichawa boboy

siita miina oti kepi sowa.” Worek, rii ameya miy mey makachi rii Jisas riina sumowuniga eecha ir.

11

JISAS RIITA AKA TABO YIMAGA EECHA RIITA JERUSALEM AKAMAK IYARER

¹ Yecha i Jerusalem akama bana bana yatarek, Betpasi akamak bana tarek, worek, ye Oliv kwowuk iyarer. Worek, Jisas rii riiti disaipel upurusen heechirek mapo ir. ² Heechirek, irek, Jisas rii piiriina eecha wor: “Mapo tawa akama na heechi i. Ki iyarenak, ki i hadiiyey donki hek. Diita donki ma por riiti magiirek saka yi chishi tarek. Donki siin pokok ji siitiichichar. Ki i eena henyak, napa heema yeechi diika yaya. ³ Wonyak, ma por rii kinya wohenyey, ‘Boyewak ki eecha otiito?’ riina napa eecha wo: ‘Eeta Harapa Ma riita diina dopoto. Yo oti hamanak rii awasen yayanigadiibak heechikiita.’” ⁴⁻⁵ Worek, piir heechi i donki pochin nobok her. Aka nuburejak eeka pokok ji siitiichicharek, piir her. Herek, piir i pokon heema tarek, eeka bana bana siitii tar ma por rii eecha woher: “Ki heema tawey, boyaken otiito?” ⁶ Worek, Jisas riita piiriina wochirek iniga piir riina eechaba worek, rii meejichi piiriina wochirek, ⁷ piiriita yeechi Jisas riitak ye ir. Ye irek, yecha yechi saket kwoyava yeechi donki magiirek kowu heechirek, Jisas rii yow eeka yir. ⁸ Worek, nokwapa nokwapa ma mima ye yechi saket kwoyavachi nobok yichi ir. Anadii ma ye nowok ichari me tapaban reekiichi yaya nobok sechir. ⁹ Worek, ma mima kaw ye

mapo tarek kaw ye komas tarek yecha harapa aya uwaniga eecha wochar:

“God riiti hin napa yesokwa ta!

Diita ma riita God riita God riiti hik yatawey,

God miita riina na rukusii ta!

¹⁰ God miita diita yatawa kigdom kepin napa rukusii ta.

Diita eeta noti wayaga, Devit, riiti kigdom.

God riiti hin na yesokwa ta!”

¹¹ Jisas rii iri Jerusalem akamak iyareri, rii Ju ma yechi harapa lotu aka wok iyarechi eyey boboyen he ye ir. Eeta hogo nedii sii tarek eena rii riiti disaipel yechaka heechi Betani akamak ir.

JISAS RII PEK MEN EECHA WOR, “ME SIIK KAWKA WOKASAKECK.”

¹² Iyi yadii nediik yecha Betani Akama heechi yatarek Jisas rii eecha har. ¹³ Eecha harek, rii pek men her. Kiipiikaka eecha tar. eecha tarek, Jisas rii omun hek iri, hipurek. Omu wa nediikasakech. Kiipiikabak tar. ¹⁴ Worek, eena rii eecha wor: “Ma rii niji omun kawka akasakech!” Worek, riiti disaipel yecha meeji.

JISAS RII TEBEL AKAK EEKA IYARECHI MONI YAN TOKO TAR MA TIKIIREN YEECHI YAKA EECHA RABO YA PAYAR

¹⁵ Yecha Jerusalem iyarechi Ju ma yechi lotu aka wok iyarechi Ju ma yechi lotu aka wok iyarechi moni ya yon otii tar ma yenya rii pi poy pakachirek, moni yan awasen awasen toko tar ma yechi cheyen otiichirek yaka eecha yogotii sakar. Nurur toko tar ma yechi tiikiiren eechaba otiichirek sakar. ¹⁶ Worek, rii yenya anacheker eeta yikadey boboyen yecha tebel akak yeechi ye i

yayarenakech. ¹⁷ Worek, rii ma mima yenya maji pokiichi, rii eecha wor: “God riiti mashi keyir maji eecha wor: ‘Eeji aka eeta eyey ma mima yecha God riina maji ba tawa aka.’ Wowak, kwo hiy yatawa ma yechi akaga eecha otii tar!”

¹⁸ Worek, harapa opelen otii tar ma ye, lon maji pokiitar ma ye Jisas riita eecha otiir majin meejir. Eena meejichi riina pi sowakwo nobon eena yesha tar. Worek, yecha riin akii tar. Eyey ma mima ye Jisas riita ba tar majin heneba rabochi kwoya meeji tarek, eena yecha akii tar.

¹⁹ Worek, hogo niy sii nedii sii tarek, Jisas rii riiti disaipel yechaka eecha akaman heechi geenyik ir.

PEK MEN MAJI POKIITAWA MAJI

²⁰ Eeta hediik uhadiirek, yecha nobok ichari, ye pek men heri sii eeta reekii siir. Kiipiikaka neejika eyey reekii siir. ²¹ Pita rii otiir boboyen hikichi rii Jisas riina eecha wor: “Tisa, na he. Pek men miita harapoa majin bari sii eeta har!”

²² Jisas rii yenya awasen eecha wor: “Na hechi diina na hiki ta. ²³ Miita God riina hiki siiti-ichichaney, miita keena diita kwowun banak, na sokwa somakwotii tawa pak duru. Miita sokwa tawan bawa majin miita hiki siitiichichaney, miiti inyaka inyakapwa hikiinan siiney, iipa miina God riita otiichikiita. ²⁴ Eena ada kwona wocho: Miita God riina boboyen wohechaney, ii na hiki ta, miita eeta yar. Eecha hiki siitiichinyey, iipa miin hakiita.

²⁵ “Miita siitii God riina majin ba tawey, ma por riita kapasek boboyen miina otiirega, mii riita otiir boboyen na abosuchi. Miita eena

abosuchiney, miita howuk tawa Apoko rii miiti kapasek boboyen abosuchikiita. ²⁶ Mii anadii ma yecha miina kapasek otii tawa yon abosuchinan siiney, miiti howuk tawa Apoko rii miiti kapasek otii tawa boboyen saka abosuchikiitawak.”

MA YECHA JISAS RIINA WOHER, “KAPO NAMA MIINA HISIIR?”

²⁷ Worek, yecha Jerusalem akamak kawka awasen yar. Jisas rii Ju ma yechi lotu akak i yar chishi tarek, opel otii tar harapa ma ye, lo majin pokiitar ma ye, lotu akan kowu tar apoko saba ma ye riitak yar. ²⁸ Yari, riina woher: “Kapo nama miina hisiirek, diita yon miita otiito? Kapo boy hapaga tawa boboy miitaka tawak, miita diita yon otiito?” ²⁹ Worek, Jisas rii awasen yenya eeche wor: “Ada kwona maji pochin wohek. Kwota ana awasen nagwa nagwa baney, ada kwonapa ana hisiir man wokiita. ³⁰ Ana na wo. Kapo nama Jon riina hisiirek, riita ma mima yenya uku yeechi tar? Kapo God riita hisiirek, kapo mak hisiirek?” ³¹ Yecha meejichi ye awasen awasen ow maji ba tar. Ma kaw ye eeche woher: “Kapo boy majin bak? No awasen baney, ‘God riita riina hisiir,’ rii awasen bak, ‘Worek, boyewak kwo saka Jon riina hiki siitiichirek?’ ³² No awasen baney, ‘Mak hisiir,’ boyega shecha otiik wonyak?” Eyey ma mima yecha eeche hiki tar Jon rii eeta piirapet. Worek, Ju yechi harapa ma yecha ma mima yenya akii tar. ³³ Worek, eena Ju ma yecha Jisas riina awasen eeche wor: “No saka hechawak.” Worek, Jisas rii yenya eeche

wor: “Ada eechaba kwona wokasakech, nama ana hisiirek, ada diita yon otiito.”

12

WAIN NOWO MAJI

¹ Worek, Jisas rii yenya shiyi tawa majin wor. Rii eecha wor: “Ma por rii tarek, rii wain siik nowo chichi, inyi jichi wain ukun ya harapa awan otiichi, hiyiya man siitii kowu aka pochi otiibar. Worek, rii riiti nowon ya yo otii tar ma yenya how har. How heechi rii akar eemek heechi ir. ² Wain siiken siikiir ediik nowo ma rii wakasa ma poren heechirek ir. Nowo ma riiti boboy saga kawen yeechi yayaken nowon ya otii tar ma yenya eena wochirek ir. ³ Rii yarek, nowon yo otii tar ma ye riina yeechi neekiichi pi heechirek rii biish shebo shebo ir. ⁴ Worek, nowo ma rii anadii wakasa ma poren heechirek ir. heechirek ir, nowon otii tar ma ye way eeta ma poren maseken tapachi riin kapasek boboy otii. ⁵ Worek, nowo ma rii anadii wakasa ma poren kawka heechirek iri yecha riina pi sowakwo har. Yecha nokwapa nokwapa wakasa ma yen eechaba kaw pirek, kaw sowakwo har. ⁶ Worek, ma podar dagii rabo taren, heechinak iken otii tari, rii eeta nowo ma riiti rukusii tar yikapwa. Kommas nediik, worek, nowo ma rii riiti yikapwan nowon otii tar ma yechak heechirek ir. Rii mayama eecha wor: ‘Yichapa eeji yikapwa riita bana majinmeejikiita.’ ⁷ Worek, nowon yak tawa yikapwa rii irek, nowon otii tar ma ye riina hechi awasen awasen maji bachi eecha wor: ‘Dii eeta nowo ma riiti yikapwa. Na ya hawa pi

sowakwoken. Sowakwochi nowo eeta nota yak.’
⁸ Worek, ye yikapwa riina pi sowakwachiniga yeechi nowo tamek ye i rabor.”

⁹ Worek, Jisas rii kawka eecha wor: “Wowak, nowo ma riipa kapo boyen otiikiita? Riipa diina otiikiita. Riipa yanak, nowon otii tawa ma yen pi sowakwo hamachi nowon riipa yeechi anadii ma kawen hakiita.

¹⁰ “God riita mashi keyir maji chepen kwo kapo eena saka kenytawak. Diita maji eecha wocho: ‘Kata papan aka yon otii tawa ma yechayeechi rabori, rii sokwa aka mushik mapo seechi papa kepik siir.

¹¹ Eeta boboy eeta Harapa Ma riita otiiir. Otiirek, nota hechawey, eeta hadabas kepiwey hecho.’ ”

¹² Yecha Jisas riina yeechiniga pokok jiken otii her. Yecha hikitar Jisas riita shiy tawa majik yenya ba tar. Eena pokok jiken otii tar. Wori ye saka otiirek. Yecha ma mima yenya akiir. Eena saka otiirek. Yecha heechi ir.

YECHA JISAS RIINA WOHER TAKIS YAN SIS RIINA HAKIITA

¹³ Worek, Perisi ma kaw yen Herot riiti magwi kaw yen heechirek iri ye i Jisas riitak ir. Jisas riina apo diigiichiniga kapasek boboyen wohechi otiiken eena heechirek ir. ¹⁴ Yecha riitak yari ye riina woher: “Tisa, nota hikitu mii maji siikiineban ba tawa ma. Miita anadii ma mima yecha miina hiki tawa boboyen mii eena hikichi akiikasakech. Harapa hi howuk tawa ma ye karakada sobo tawa ma yen miita yechaka yechaka eecha saniga

saniga otiikasakech. Yaho. Miita God riiti nobo siikenen, God riita ma yecha otiiken gegiya tawa boboyen miita eena maji pokiitu. Miita nona na ba: eeta kepi kapo kapasek no noti takis yan Sisa riina boy hak? Nota boy riina haken ii boy sakapa hakiitawak?’ ¹⁵ Worek, Jisas rii meejiichi yecha riina apo diigii tar majin rii hikichi yenya awasen eecha wor: “Boyewak kwo ana kapasek otii apo diigii diigii hecho? Moni ya pochin na yeechi yaya ana hanak ada hek.” ¹⁶ Worek, ye moni ya pochin yeechi yaya riina mukuchirek, rii yenya eecha woher: “Ii namey mayik tawa? Namey hika eecha tawa?” Worek, ye awasen eecha wor: “Eeta Sisa riiti.” ¹⁷ Worek, Jisas rii eecha wor: “Ii Sisa riiti boboy ii na riina ha. God riiti boboy ii na God riina ha.’ Worek, yecha riita bawa maji meejiichi hikichi heneba rabor.

SANIYEECHI YESOKWA YICHA TAWA MAJI

¹⁸ Sadyusi ma kaw ye Jisas riitak yar. Sadyusi ma ye eecha wocho: “Ha tawa ma ye awasen yesokwakasakech.” ¹⁹ Yecha Jisas riina eecha wor: “Tisa, Moses rii diita lo majin nona keyichir: ‘Ma por rii hanak, mima sii taney, yikapwa biish taney, eeta hana ma riiti yaka kumwoy rii mibiya mima siina sa ya. Yaney rii har ma riiti sen sa por kiyachi.’ ²⁰ Mashi 7 yaka kumwoy ye eecha tar. Ye eecha tarek, yaka rii mima pochin yar. Yari, sii yikapwa saka por kiyarek, rii sobo har. ²¹⁻²² Worek, riiti kumwoy rii way eeta mima siina yar. Yari, sii yikapwa saka por kiyarek, rii sobo har. Nedii ma rii way eeta mima siin yar. Rii sobo harek bor riitaka yar. Eyey 7 yaka kumwoy

ye eeta mima siina ya tari hari yikapwa por kiyakasakech. Tarek, komas siita har. ²³ Worek, wonyak, awasen yesokwak tawa nedii sokwanak, har ma ye saniyeechi awasen yesokwanak, kapo nama siina yakiita? Eyey yaka kumwoy ye siina ya hama tar. Eena nota wohecho kapo nama siina yakiita?”

²⁴ Jisas rii yenya awasen eecha wor: “Kwo hikisha tawak eena kwo majin nagwa nagwa bakasakech. Kwota kapasek hiki tawa boboyen kwo eena hekasakech. God riiti majin kwo God riiti hapaga tawa boboyen kwo eena hekasakech. Eena kwo hikisha bato. ²⁵ Har ma yen God riita yesokwa yichanak, yecha hevenek tawa ejelebaga eecha siikiita. Eecha siinak ma ye miman yakasakech. Mima ye eechaba man yakasakech. ²⁶ Wowak, har man awasen yesokwa yichi majin ada kwona bak. Kwo boy kapo God riiti majin Moses rii keyiri men hik uwuri majin kwo kapo kenyikasakech? Kata noma eecha wocho: God rii Moses riina eecha wor: ‘Ada Ebrahim riiti God, Aisak riiti God, Jekop riiti God.’ ²⁷ Maji mu eecha wocho: Ma ye yenya har ma habato. God riita yenya tawa habato. Wowak, rii tawa ma yechi God. Kwota hiki tawey, eeta hikishawey tawa boboy!”

GOD RIITI HARAPA LO PODAT

²⁸ Worek, lo majin pokiitar ma por rii eeka tarek, ow majin ba tari, rii meejir. Meejichi rii her Jisas rii Sadyusi ma yenya maji kepin awasen ba tarek, rii ya Jisas riina eeta majin woher: “Bwimey lo siita eeta harapa mayaka?” ²⁹ Jisas rii

meejichi awasen eecha wor: “Diita lo siita eeta harapa mayaka. Isrel ma kwo ana na meeji! Eeta Harapa Ma kwoti God, riita eeta podarebawey. ³⁰ Wowak, eeta Harapa Ma kwoti God riina kwoti inyaka wopu, kwoti maba tapa, riina na rukusii ta. ³¹ Kommas, God riiti lo pochi diitata: Kwota mayama rukusii tawaga, kwo kwotaka bana bana tawa man no eechaba rukusiiba ta. Akar lo pochi sii piiriina dagiir poyikasakech.”

³² Worek, lo maji pokiitar ma rii Jisas riina eecha wor: “Tisa, miita bawa maji eeta kepiwey. Eeta maji siiken Eeta Harapa Ma rii eeta God podareba wey tawa. Akar god takasakech. ³³ Eena ma rii riiti inyaka wopu, maba tapa God riitaban sa rukusii ta. Riita mayama rukusii tawaga, rii riitaka bana bana tawa man sa eechaba rukusiiba ta. Ma ye diita lo maji upurusen sumowu taney, sii eeta harapa, kepi. Ma ye opelen hik tuku taney, anadii boboyen God riina ha taney, sii eeta harakada.” ³⁴ Kata ma rii nagwa nagwa hiki tawa majin awasen ba tari Jisas rii eena meeji tarin rii riina eecha wor: “Miita God riiti kigdomek bana bana tawa.” Worek, ma ye Jisas riina wohenyan akiir.

JISAS RIITA MA YENYA KRAIST MAJI WOHER MAJI

³⁵ Jisas rii Ju Ma yechi harapa lotu akak maji pokiitari, rii ma mima yenya woher: “Boyega lo majin pokiitar ma ye eecha wocho, eeta Kraist rii Devit riiti neja siikiita? ³⁶ Eeta Holi Spirit rii Devit riina otiichirek, Devit rii eecha wor:

‘God rii eeji Harapa Ma riina eecha wor:
Na ya eeji mama yepak yichanak,

Ada miina ow ana pichawa boboyen yeechi
piitii
neetiichinyak miiti yatii kwuruk seechikiita.’

³⁷ Devit rii Kraist riina eecha habatar, ‘Harapa Ma.’ Wowak, boyega eeta Kraist Devit riiti neja?” Eeta ma mima ye diita majin meeji yechi inyaka kwoya woy hiki ye ir.

*JISAS RII LO MAJIN POKIITAR MA YENYA OW
POY SIICHI WOR*

³⁸ Jisas rii yenya maji pokii tari rii eecha wor: “Lo maji pokii tawa ma yenya na ow poy sii ta. Yecha harapa rikin gworowen ruwuchi chishi ye itaken gegiya tarek, yecha awaba eemek ichawak ma mima ye woshiya ye inyaka yechi hin wohowuchichu. Eecha otii tawak yecha eena kwoya woy hikitu. ³⁹ Yecha lotu aka ichawey, ye i harapa tiikiirek yiken eena gegiyato. Yecha nokusha aken ichawey, ye i eechaba tiikiir kepibak eeka yichu. ⁴⁰ Yecha mibiya mima yenya woshepiichi yechi akan boboyen hiyik yatar. Yecha God riina maji baken otii tari ye woshepiichi harapa maji gworowen batar. Eecha otii tarek, yecha harapa kapan meeji takiita.”

*MIBIYA MIMA SIITA GOD RIINA HAR MONI YA
MAJI*

⁴¹ Jisas rii Ju ma yechi lotu aka moni yan heechi tar eemek bana bana yichar. Bana bana yicharek ma mima yecha yaniga yechi moni yan heechi tar eemek eeka woyetar. Woye tarek, rii hechar. Hecharek, nokwapa nokwapa moni yak tar ma ye yari harapa yan woyer. ⁴² Worek, mibiya mima pochi sii yari, sii moni yan karakada ya pochin

woyer. Sii kiiriisiiposii tar mima. ⁴³ Worek, rii riiti disaipel yenya uwa yayar. Yayarek, rii yenya eecha wor: “Ada kwona wocho: diita kiiriisiiposii tawa mibiya mima siita woyer moni ya eeta harapa. Anadii ma ye woyer ya sii eeta karakada. ⁴⁴ Boyewak? Moni yaka tawa ma yechi ya kaw anadii tar. Mibiya mima siiti ya kaw takasakech. Eeta sii eyey woyer. Aboboy toko tar moni yan eeta sii eyey har.”

13

JU MA YECHI LOTU AKAN DIIGII MAJIN BATAR

¹ Jisas rii harapa lotu akan heechi icharek, riiti disaipel por rii eecha wor: “Tisa, na he! Diita akan otiir harapa papan kwoya hecho!” ² Worek, Jisas rii awasen eecha wor: “Kwo boy diita akan hecho? Kommas eyey papa yen rakiichi rabo poy hamakiita.”

JISAS RII EECHA WOR: KOMAS HARAPA NOMO YATAWA BOBOYEN KIKIR POY TAWA BOBOY SII YAKIITA

³ Jisas Oliv Kwowuk eeka yicharek, harapa lotu aka giiriibak tarek, her. Worek, Pita, Jems, Jon, Endru, yechaba Jisas riitak yar. ⁴ Yarek, yecha Jisas riina woher: “Nona na ba. Si-itayekega diita nediik yakiita? Nona na wo: diita boboy sokwaken otiiney, boy boboyen nona mapo mukuchikiita?”

⁵ Worek, Jisas rii yenya maji pokiir: na ow poy sii ta. Ma por iipa kwona woshepiikiita! ⁶ Nokwapa nokwapa ma yepa eeta ya eeji hik eecha wokiita: ‘Ada eeta Kraist!’ Eecha baney, ye

nokwapa nokwapa man woshepiikiita. ⁷ Wowak, kwota ow ana pichawa boboyen harapa meejiney, bana bana tanak, meejiney, yapak otiina boboy meejiney, kwo opoche eena akiitanakech. Diita boboy sii sapa sokwa ta. Wokwa taney, dii eecha wokasakech hama tawa nedii diita yato. Yahoo. ⁸ Anadii nosapek tawa ma yepa anadii eemek tawa man ana pichakiita. Anadii aka tabo yima riiti wakasa ma yepa akar aka tabo yima riiti wakasa man ow ana pichakiita. Eyey eem iipa ninyaw ya takiita. Eecha ha tawa boboy sii yaba takiita. Diita boboy sii mima sii yikapwa yimowuk otii tawaga mapo kapo meejitawaga eecha meejikiita.

⁹ “Kwota keena mayama na ow poy sii ta. Ma kaw ye kwona yeechi anasa takiita. Ma kaw ye kwona yeechi ye i lotu akak pichakiita. Kwota eeji hik aka tabo yima yechi misomak, harapa ma yechi misomak siitiichi hadabas maji kepin yenya sawo takiita. ¹⁰ God riiti majin mapo sapa eyey ma mima eyey eemen sawo ta. ¹¹ Yecha kwona yeechi anasanak, kwo opoche kwota ba tana majin sayarechi hikik otiitanakech. Yahoo. Eeta nedii yanak, kwona hana majin eena napa ba ta. Kwota bana maji eeta kwotikasakech. Holi Spirit riita wochinak, kwopa ba takiita. ¹² Eeta nedii ma kaw ye yechi yaka kumwoy akar ma yechi tapak howu hanak, yecha pi sowakwokiita. Eepi ye yechi yikapwan eechaba otiikiita. Yikapwa yepa yechi awi eepin diireboyechi otii sowakwokiita. ¹³ Eyey ma ye kwona harapa yun ya takiita. Eeji hi kwotaka eecha tawak eena kwona yuyakiita. Wowak, ma por rii eechaba kapa meejii tawa

boboyen kiya taney, i hamak tawa nediik siiney, God riita riina yesokwa yichikiita.”

KAPASEK WOY OTII TAWA BOBOY YAKIITA

¹⁴ “Kwo komas kapasek woy tawa boboyen hekiita. Sii eem pochik eeka siikiita. Eeka siinak, ii eeta kapasek eeka sii tanak, ii kapasek woy boboy ya gamukiita. (Diita majin kenyi tawey, kwo na hehar meeji) “Eeta nedii yanak, Judia nosapek tawa ma ye sapa heechi amaba kwowuk i. ¹⁵ Ma kaw ye akak tawey ye opoche ya saka aka wok tawa boboyen yar yeechi ye ichanakech. ¹⁶ Nowak tana ma kaw yepa opoche i akak yar yechi saket yeechi ye ichanakech. ¹⁷ Eeta nedii yikapwa kiya mima yenya harapa inyakapwa mayaka hiki takiita! Yikapwa muku heechi tawa mima yenya harapa inyakapwa mayakan hikiba takiita! ¹⁸ Kwota na God riina wohechanak, eeta boboy sii harapa niikiiriya nedii saka yaki-itawak. ¹⁹ Eeta nedii yak tawa kapasek boboy eeta harapa mayaka woy boboy yakiita. Diita harapa kapasek yikadey boboy sii mashi sok-wakasakech. Yaho. Mashi mashi God riita diita nosapen otiir nedii, apa, komas diita kapasek boboy mayaka sii kawka sokwakasakech. ²⁰ Eeta Harapa Ma rii diita kapasek nediin tiimii poyinak, tobo kada siikiita. Riita tiimii poyinan siiney, eyey ma mima ha hamakiita. God riita riiti hisiir ma mima hikichi eena eeta nediin tiimii poyir.

²¹ “Diita nedii yanak, ma por rii kwona diita majin baney, ‘Na he cha. Kraist rii diita diika tawa.’ Kaw eecha wonyey, ‘Na he. Kataka tawa.’ Eecha wonyey, opoche eena hikitanakech.

²² Kraist riiti hik woshepii tawa ma yecha sokwakiita. Woshepii piirapet ye sokwaba takiita. Ye sokwanak, yecha harapa ya kepin otii takiita. Ye mirakel otiiba takiita. Ye God riita hisiir ma mima yenya woshepiichi kapasek nobon mukuchi taken eena eecha otiikiita. ²³ Eena na ow poy sii ta! Ada mapo kwona wor: kapasek boboy komas yanan.”

KOMAS MA YIKAPWA RIIPA YAKIITA

²⁴ “Diita kapasek nedii hamanak, eeta ya sii niyiga siinak, niiwiika sii buyakasakech. ²⁵ Winyumay yecha eyey sakakiita. Howuka hapaga tawa boboy winyumay eeka tawey, eeta yechi nobon heechikiita. ²⁶ Wonyak, eeta nedii Ma Yikapwa riipa riita hadabas hapaga boboy kepika hejakwoyapoka eecha yanak, uhadiinaga eecha hekiita. ²⁷ Wonyak, rii riita ejel yenya heechinak, ye i ya ya tanak, God riita hisiir ma yecha neerer subuk i ya ya ta ye i tawey yenya eyey yeechi yayakiita.”

PEK ME MAJI

²⁸ Na meeji ta. Pek me siita sa kwona maji pokiita. Eeta nedii ukuk sowak kiipiika akar kunya henyuwa kwo hecha ya kepi pek otiito. Nabi siik otiito. ²⁹ Eecha otii taweyn kwo na eena eecha hikita diitata: Kapasek boboy sii ya tanak, kwo hikikiita: eeta nediik rii ya kwotaka eecha bana bana tanak nuberejak siitii takiita. ³⁰ Ada kwona maji siiken wocho diita kapasek nedii yanak, eecha tawa ma ye eechaba takiita. ³¹ Nerek tawa boboy nosapek tawa boboy

sii hamakiita. Wowak, ada ba tawa maji sii hamakasakech. Eechaba takiita.”

DIITA YAK TAWA NEDII MA POR RII HIKIKASAKECH

³² “Diita yak tawa nedii ma por rii hikikasakech. Hevenek tawa ejel ye hekasakech. God riiti yikapwa rii hekasakech. Eeta Apoko God riitaba saniga hecho. ³³ Eena kwota na siitii kowu tanak, na ow poy sii ta. Kwo eeta nedii yak tawa nediin hekasakech. ³⁴ Eeta nedii iipa ma akan heechi akar eemek ichawaga, rii riiti wakasa man wochi heechi inyak, yepa kowu takiita. Yecha yechi yon saniga saniga otii ye i takiita. Nubureja siitii kowu tawa ma riin rii eecha wocho: mii na hehar siitii kowu ta. ³⁵ Eena na siitii kowu ta. Ada ma rii ya nedii kwo hekasakech. Kapo hogo sii nediik yakiita. Kapo niy ediik, kapo uhadii nediik, kapo niyiga nediik yakiita. ³⁶ Mii opoche watanakech. Rii eeta abok ameya yakii takiita! ³⁷ Ada kwona maji ba tawey, ada eyey ma mima yenya bato: eyey ow poy sii ta.

14

JU HARAPA MA YE JISAS RIINA SOWAKWOKEN GEGIYATAR

¹ Pasova nokusha a nedii, Yis Biish Tawa Geyen nokusha nedii yadii upurus siichi takiita. Diita nediik opelen otii tar harapa ma ye, lo majin poki-itar ma ye Jisas riina yeechi veenyichi sokwakwo nobon yesha tar. ² Yecha eecha wor: “Opoche nokusha a nediik diita boboyen otiitanakech. Ma mima ye eena hechi ow otii ye ikiita.”

MIMA POCHI SII JISAS RIINA KWOWA YA TAWA UKUN MASEKIİK GWOTII POWUR

³ Jisas rii Betani akamak tarek, mashi maba kapasek tar Saimon riiti akak tarek, rii oti atarek, mima pochi sii yar. Sii yari, kwowa yatawa uku kepika eecha neeki yar. Eeta uku hisaw ya toko tawa uku. Eeta hadabas uku kepin woye tar papaga tawa boboy eeka eecha yayar. Yayari, sii tiiriikwochi Jisas riiti masekiik gwotii powur. ⁴ Worek, ma kaw ye eeka tarek ye hechi kwotayer. Kwotayechi awasen awasen eecha wor: “Boyewak kata ukun shebo shebo rabowa? ⁵ Diita ukun tokoney, 300 dola tokochi eeka yakiita. Yeechi yayanak kiiriisiiposii tawa man hapoy pakakiita!” Worek, ye diita mima siina ow maji bar. ⁶ Worek, Jisas rii eecha wor: “Kwota diita mima siina na heechi. Boyewak kwo siina nomoya boboy otiito? Sii ana boboy kepin otiwa. ⁷ Kiiriisiiposii tawa ma ye kwotaka eechaba eechaba tawa. Tawey, kwota kiyatayek wonyey, ii na kiyatay ta. Wowak, ada kwotaka eechaba eechaba takasakech. ⁸ Sii keena otiiken otiwey, eeta sii otiwa. Sii ana eecha otiwey, ii ada tiiriimok i nediin sii eena sayarechuwa. ⁹ Diita na hiki ta. Eyey eemek eeta God riiti hadabas majin komas eeka sawo tanak, siita otiwa boboy majin ma ye meeji ye i takiita. Wonyak, siiti hin abosuchikasakech.

JUDAS RII JISAS RIINA MAGIIRECHIKEN OTII TAR

¹⁰ Worek, Judas Iskeriot, Jisas riiti disaipel por rii opelen oti tar harapa ma yenya heken ir. Jisas riina yechi tapak howu haken ir. ¹¹ Irek, yecha rii

bar majin kwoya meejichi riina moni ya ha majin wor. Worek, Judas rii Jisas riina yechi tapak how ha nobon yesha tar.

JISAS RII RIITI DISAIPEL YECHAKA EECHA PASOVA NOKUSHA AR

¹² Yis Biish Tar Gey nokusha atar nedii yarek, Diita nediik sipsip yin Pasova nokusha aken oti tarek sowakwor. Diita nediik Jisas riiti disaipel yecha riina woher: “Miita shecha hikitu siitak nota i Pasova nokusha aboboyen sayaretak?”

¹³ Worek, Jisas rii disaipel upurusen heechirek ik otiirek rii eecha wor: “Eeta akamak na i yar. Ki i yarenak, ukun siiviichi kiya yatana man kicha nobok jawokiita. Jawonak, riina na sumowu i riita iyar na akak ki napa ibak iyar.

¹⁴ Ki iyarebanak aka ma riina wo: “Tisa rii eecha wowa, en aka wo siitak tawa anapa eeji disaipel yechaka eeka Pasova nokusha akiita?” ¹⁵ Wonyak, riipa kinya harapa aka won yow mukuchinyak, tiikiir chey boboy eeka tawa. Ki napa sayar.”

¹⁶ Worek, eeta disaipel upurus piir i harapa akamak i yarerek, Jisas riita wor majiga piir i eecha her. Worek, piir Pasova nokusha aboboyen sayarchichar.

¹⁷ Hogo nedii siirek, Jisas rii riiti disaipel 12 yechaka eecha yar. ¹⁸ Yecha cheyek atarek, Jisas rii eecha wor: “Ada kwona wocho, ma por rii diika notaka tawey, riipa ana magiirechikiita. Diita ma rii adaka eecha ato.” ¹⁹ Worek, disaipel ye meejichi inyaka kisokwachi yecha saniga Jisas riina wohe ye ichi eecha wor: “Kapo nama? Kapoada?” ²⁰ Jisas rii awasen eecha wor: “12

kwotaka tawa ma por riita tapa adaka eecha neebiyak heechinak ye inye eeta ma riita. ²¹ Yikapwa riipa hakiita. Wowak, eeta ma rii Ma Yikapwa riina magiirechiwey, kapsek owuka tawa boboy eeta riitak yakiita. Eeta kepi nokwapa sii diita ma riina saka nokwapa sii yimowu tarek!”

JISAS RII DISAIPEL YECHAKA KOMUNIO NOKUSHA AR NEDIK EKA TASIIR

²² Yecha atarek, jisas rii geyen yeechi God riina woshiachi reekiichi yenya hapoy pakar. Rii eecha wor: “Na ya ta. Dii eeta eeji maba omu.” ²³ Worek, rii wain heebiya yeechi God riina woshiachi yenya harek yecha abar. ²⁴ Worek, jisas rii eecha wor: “Dii eeta eeji pi. Ada otiichinyak, eeji pi sakanak nokwapa nokwapa ma mima yenya yesokwa yikiita. Eecha otiinak, rii eecha wocho riita mashi wor maji sii eeta sokwakiita. ²⁵ Ada kwona wocho: adadiita wain ukun diita nosapek saka kawka akiitawak. God riiti kigdom yana nedii eeka ada kawka akiita.” ²⁶ Worek, yecha hokwa pochi chichi heechi Oliv kwowuk eeka ir.

JISAS RII EECHA WOR: PITA RIITA JISAS RIITI HIN VEENYIKIITA

²⁷ Jisas rii yenya eecha wor: “God riita mashi keyir maji eecha wocho, ‘God rii sipsip siitii kowu tawa ma riin sowakwokiita. Wonyak, sipsip ye saka i ye yakiita. Eena iipa kwo akiichi ana heechi ikiita. ²⁸ Wonyak ada saniyeechi sokwanak, ada mapo Galili nosapek ikiita.” ²⁹ Pita rii meejichi awasen eecha wor: “Ada miina heechikasakech. Anadii disaipel yecha miina heechik wonyey iipa

heechikiita.” ³⁰ Worek, Jisas rii Pita riina eecha wor: “Miita na hiki! Apochok rii upurus uhadiik wo nediik yanak, miipa piiriichar eecha wokiita: ‘Ada riina hekasakech.’” ³¹ Pita rii meejichi harapa eecha wor: “Ada saka eecha wokiitawak: ‘An Jisas riina hekasakech.’ Ada miitaka sicha eecha hakiita!” Worek, anadii disaipel ye eechaba babar.

JISAS RII GETSEMANI EEMEK GOD RIINA MAJI BA TAR

³² Worek, yecha eemek podatek, siiti he Getsemani, eeka iyarer. Iyarek, Jisas rii riiti disaipel yenya eecha wor: “Kwo diika a yinyak, ada i God riina maji bak.” ³³⁻³⁴ Worek, rii, Pita, Jems, Jon, yenya yeechi ye ibar. Worek, riiti maba harapa nomo mayak yarek, rii yenya eecha wor: “Eeji inyaka harapa nomon yato. Nomo yatawa boboy eeta ana oti dagiir poyekiita. Eena diika na siitii kowu ta.” ³⁵ Worek, rii yenya heechi i nosapek sakachi rii God riina maji bar. Rii God riina woheri diita kapa meejik tawa boboy Jisas riitak yak otiiri eena taviyek eena woher. ³⁶ Rii Apokon riina eecha woher: “Apoko! Miita keena eyeey nokwapa nokwapa boboyen otiikiita. Diita kapa meejii tawa heebiyen adak na yeechi rabo. Wowak, eeji yokasakech. Eeta miiti keena yo. Miita ana otiichik wonyey eena na otiichi.

³⁷ Worek, Jisas rii disaipel piiriichareka eecha ya her. Ya heri yecha watarek, herek, Pita riina eecha wor: “Saimon, mii boyewak wato? Miita saka nedii pochi siitii kowu tawak?” ³⁸ Worek, rii yenya eecha wor: “Na ow poy siichi siitii

kowu ta. Na God riina maji ba ta. Kwo opoche tiipiikeyineechi sakatanakech. Eeta spirit rii eeta kiki sowa. Maba siita paye tawey, saka kiki siikiitawak.

³⁹ Worek, rii awasen i kawka Apoko riina maji ba tari, mapo bar maji ban iiban kawka bar. ⁴⁰ Worek, rii riiti disaipel yechak awasen heechi ya heri riiti disaipel ye kawka watar. Miy harapa meejir. Worek, eena ye boy majin riina woken wonyak.

⁴¹ Worek, rii kawka ya yenya heri ye watarek, rii eecha wor: “Kwo opoy wabato? Eetayo! Eeta nedii yawa. Na he. Ma Yikapwa riin kapasek otii tawa ma yechi tapak how hakiita. ⁴² Na wokwa. Hawa ik. Na he. Ana magiirechichawa ma rii yawa!”

JUDAS RII JISAS RIINA KAPASEK OTII TAWA MA YECHI TAPAK HOW HAR

⁴³ Jisas rii ba tarek, Judas, Jisas riiti disaipel por, rii yar. Nokwapa nokwapa ma ye riitaka eecha yari, eekika kubuka eecha neeki neeki yar. Opelen otii tar harapa ma ye, lo majin pokiitar ma ye, lotu akan kwo tar apoko saba ma ye yenya wochirek irek, eena ye yar. ⁴⁴ Eeta Jisas riina magiirechir ma rii maji pochin wor: “Kwota yak otii tawa ma riina ada omore amoreney, eeta ta Jisas riita. Kwota na neeki riina yeechi ye hehar siitii kowu.”

⁴⁵ Worek, Judas rii ya Jisas riitak i eecha wor: “Tisa!” Worek, riita riina omore amorer. ⁴⁶ Worek, yecha Jisas riina yeechi kiikiiriina neekiir.

⁴⁷ Ma por rii yechaka eeche siitii tari rii riiti eekin hey huguruku yeechi opelen otii tar harapa ma riiti wakasa ma por riiti mabiyan tiimii rabor. ⁴⁸ Worek, Jisas rii yar ma yenya eeche wor: “Kwota ana yak yawey, kwo boyak eekika kubuka eeche neeki yawa? Kwo ya hiyiya tawa man ya tawaga eeche yaken yawa. ⁴⁹ Eechaba eechaba nedii ada harapa lotu akak kwotaka tarek, kwona maji ada pokiitari, kwo ana jecha neeki kiikiiri-ineechi yayakasakech. God riiti mashi keyi maji sapa sokwa.” ⁵⁰ Worek, disaipel ye Jisas riitaban heechi akii ir.

MA POR HADIYEEY MA RII AKII IR

⁵¹⁻⁵² Hadiiyey ma por eeka tari, apoma riki podar tarin, rii Jisas riina sumowu tar. Yecha riina how yak otiiri rii siivatabi apoman how neekiiri rii kwoyava pochi shebo shebo heechi akii ir.

YE JISAS RIINA KAUNSIL MA YECHAK YE I ANASAR

⁵³ Worek, yecha Jisas riina opelen otii tar harapa ma podar riiti akak ye ir. Opelen otii tar harapa ma ye, apoko saba ma ye, lo maji pokiitar ma ye eeka ya yopo wuchi yiken otii tar. ⁵⁴ Eecha otii tarek, Pita rii jisas riina sumowu tari, yepak tar. Iri, rii i opelen otii tar harapa ma riiti akan jichar inyi wok iyarer. Iyarechi rii ow ana picharin siitii kowu tar ma yechaka eeche yichar. Yicharek, rii hi tukuchi yi waretar.

⁵⁵ Worek, opelen otii tar harapa ma ye, kaunsil ma ye Jisas riina sowakwo nobon eena yesha tari, ye yesha hipiir. Ba diimanak riina sowakwo

nobokasakech. Ba diima maji tarin ye woshepii majin eena bar. ⁵⁶ Ma kaw akar ba diima maji barek kaw akar maji bar. ⁵⁷ Worek, ma kaw ye siitiichi Jisas riina diita woshepii majin eecha wor: ⁵⁸ “Riita diita majin bari, nota meeji tar, ‘Ada diita God riiti akan mak otiiri, ada diigiichi ada yadii piiriichar siinak akaren otii tanak saka ma yechi tapak otiikiitawak.’ ” ⁵⁹ Diita majin yecha bari, podatebakasakech.

⁶⁰ Opelen otii tar harapa ma podar rii eyey ma misomak siitiichi Jisas riina diita majin wohechar: “Yecha miina maji ba diima tawey, miipa boy diita majin wohechar: “Yecha miina maji ba diima tawey, miipa boy saka sen baki-itawak?” ⁶¹ Worek, Jisas rii yenya maji awasen bakasakech. Riikuja diimiir. Worek, eeta opelen otii tar harapa ma rii kawka Jisas riina woher: “Mii boy kapo eeta Kraist? Mii boy kapo God riiti Yikapwa? ⁶² Worek, Jisas rii awasen eecha wor: “Ayo. Kwopa hekiita. Ma Yikapwa rii Hapaga Tawa God riiti mama yepak yow yikiita. Yichi riipa nerek tawa hejakwoyapeka eecha ya sakiita!” ⁶³ Opelen otii tar harapa ma rii meejiichi kwotayechi riiti ruwu tar rikin neeki woyarechi eecha wor: “Boyewak no maji ba diima tawa man yeshato? ⁶⁴ Kwo riita kapasek bawa majin meejiwa. Ii kwo shecha hikitu?” Yecha eyey eecha wor: “Rii kapasek boboy otii tawak, rii sa he.

⁶⁵ Worek, kaw ye Jisas riina sogwiyak piirek, siivatabi yeechi misoma ri eeka jir. Jichi riina pir. Pichi ye eecha wor: “Nama miina piwa?” Worek, siitii kowu tar ma ye riin pibar.

PITA RII EECHA WOR: ADA JISAS RIINA HEKASAKECH

⁶⁶ Pita rii inyika tar eemek eeka tarek, opelen otii tar harapa ma podar riiti wakasa ma pochi siita yar. ⁶⁷ Sii yari, Pita riita hik siitii war tarek, sii riina riiti misoman hehar he siitiichi sii eecha wor, “Miita Nasaret Jisas riitaka taba tar.” ⁶⁸ Rii meejichi woshepii majin wor: “Yaho. Nija bawa maji ada meejikasakech.” Worek, rii heechi sabak ir. Irek, apochok aya wor. ⁶⁹ Worek, eeta mima sii eeka riina kawka her. Herek, sii anadii ma siitii tari yenya eecha wor: “Rii por doreba!” ⁷⁰ Worek, Pita rii meejichi woshepii maji kawka bar. Worek, komas anadii siitii tar ma yecha Pita riina kawka eecha wor: “Mii opoche woshepii tanakech. Rii por doreta miita. Mii Galili nosapek tar ma.” ⁷¹ Worek, Pita rii maji kapasek bachi saba howuchi eecha wor: “Kwota kata ma riina ba tawey ada riina hekasahech!” ⁷² Worek, apochok kawka wor. Worek, Pita rii hikichi Jisas riita bar majin. Jisas rii mashi eecha wor: “Apochochok aya upurus wo nediik miipa eeji hin piiriichar nedii veenyikiita.” Worek, rii hikichi rii eeta harapa keya tar.

15

YECHA JISAS RIINA PAILAT YE IR

¹ Worek, uhadiirek, opelen otii tar harapa ma ye, apoko saba ma ye, lo majin pokiitar ma ye, kaunsil ma ye ya yopo wuchi maji apo diigiichi ye otii hamar. Worek, ye sen pokok Jisas riiti tapan jir. Jichi riina ye i Pailat riiti tapak how har. ² Worek, Pailat rii Jisas riina woher: “Mii

boy Ju ma yechi aka tabo yima?” Jisas rii eecha wor: “Eeta mii wocho.” ³ Worek, opelen otii tar har ma ye nokwapa nokwapa majin Jisas riitaban ba diima tar. ⁴ Ba diima tarek, eena Pailat rii way Jisas riina maji kawka woher: “Boyewak mii saka maji awasen bawak? Yecha miina nokwapa nokwapa ba diima majin bato.” ⁵ Worek, Jisas rii maji sen bakasakech siitii meejiiba tarek, eena Pailat rii hechi rii negiirabor.

YECHA JISAS RIINA BA DIIMANIGA HAK OTII TAR

⁶ Pasova noku sha a nediik Pailat rii ma mima ye wohechar man Pailat rii heemachicharek ichar. Dii eeta Pailat riita otii tar abo. ⁷ Eeta nedii ma por rii poko ji tari riiti hi Barabas. Mashi Barabas rii ow otii ye i tarek, rii ma poren sowakwor. Eena rii anadii ow otii ye i tar ma yechaka eecha poko ji tar. Yecha gavman ma yenya pik otii tarek, ye eena poko ji tar. ⁸ Worek, nokwapa nokwapa ma mima ye Pailat eecha otii tawa boboyen eena woheken ya yopo wuchi yichar. ⁹ Worek, Pailat rii yenya eecha woher: “Kwo boy eecha gegiyato ada Ju ma yechi aka tabo yiman heemachinyak iken kwo eena hikitu?” ¹⁰ Paillat rii hehar hiki tar nokwapa nokwapa Ju ma ye Jisas riina sumowu tari, opelen otii tar harapa ma ye eena hechi harapa yun yatar. Eena yecha Jisas riina riiti tapak how har. Eena Pailat rii yatar Ju ma yenya woher, “Naman ada heemachinyak ik?” ¹¹ Worek, opelen otii tar harapa ma ye ma mima yechi wopun saboyer. Pailat riina wohenyak riita Barabas riina heemachinyak iken eena otii tar. ¹² Worek,

Pailat rii ma mima yenya kawka eecha wor: “Ada eecha otiiney, kwo boy eecha hikitu ada boy Ju ma yechi aka tabo yima riina shecha otiiken?” ¹³ Ye awasen uwar: “Na mek ji siitiichi!” ¹⁴ Pailat eecha woher: “Boyewak. Rii boy boboy kapaseken otii tarek?” Ye meejichi kawka harapa uwar: “Mek na ji siitiichi!” ¹⁵ Worek, Pailat rii ma mima yechi inyaka wopun yecha podatebak hikichi i nobon eena Barabas riina heemachirek ir. Worek, Pailat rii eecha otiirek, ye Jisas riina kubu pichi, ye riina mek ji siitiichir.

OW ANA PICHAWA MA YE JISAS RIINA WOSOBOY KAPASEK OTII TAR

¹⁶ Worek, ow ana pichar ma ye Jisas riina yeechi gavman harapa riiti aka inyik ye ir. Ye iri, anadii ow ana pichar ma yen uwar. ¹⁷ Worek, ye nayim siik tawa saket yeechi Jisas riina ruwuchi yamik tar pokon yeechi yaya shagur veechi riiti masekiik ruwuchir. ¹⁸ Worek, ye riina woshi-achi eecha wor: “Sen, mi Ju ma yechi aka tabo yima!” ¹⁹ Ye kubu yeechi riiti masiiken pichi sogwiyak piichi yecha yatii bogok putiichi yi yichi anemesheroke boboyen otii. ²⁰ Wosoboy hamarek, ye riina ruwuchir nayim siik tar saket kwoyava yeechi riitin awasen ruwuchir. Worek, ye riina yeechi mek ji siitiichik otii tar eemek ye ir.

YECHA JISAS RIINA MEK JI SIITIICHIR

²¹ Yecha nobok icharek, i ma poren jawor. Riiti hi Saimon. Rii tar eem Sairini. Riita Aleksanda, Rupus piiriiti eepi. Rii harapa akamak iyareken ir. Ik icharek, yecha riina yeechi Jisas riiti men

Saimon riina heechi, wo hapachi heechirek, rii kiya ichar.

²² Yecha Jisas riina eem pochik ye ir. Siiti hi Golgata. Eeta maji siin eecha habato: Masiik hapa. ²³ Worek, ye wain ukun yeechi miir marasin ukuka eecha gwotiichi yaya Jisas riina how har. How hari, Jisas rii yeechi akasakech. ²⁴ Worek, ye riina eeta mek ji siitiichir. Worek, ye riiti siivatabin yeechi satu anamesherokoken eena ye i yayar.

²⁵ Niyega yadiik yecha riina mek ji siitiichir. ²⁶ Riina ba diimar majin howuk keyiri eecha wocho: “Rii Ju Ma Yechi Aka Tabo Yima.” ²⁷ Yecha ma upurus hiyi yatar ow ana pichar ma upurus piiriina mek ji siitiichibar. Poren mama yepak jirek, poren yeeji yepak jir. ²⁸ Eecha otiirek mashi keyir maji sii siiken sokwari, sii eecha wor: “Yecha riina ma kapasek otii tarika eecha kenyichi haba tar.”

²⁹ Ma mima ye ya hechichi ichari, ye wosoboyechichi wokwoyachichi masiik wamar wamaya icharecha eecha tenyecharecha wochar: “Mii eecha wochar harapa lotu akan ada diigiichi yadii piiriichar siinak ada kawka otiichi yesokwakiita! ³⁰ Apa mii men na heechi ya saka mayama yesokwa yichi!” ³¹ Opelen otii tar harapa ma ye, lo maji pokiitar ma ye ya eechaba Jisas riina wohega wosoboye tar. Ye awasen awasen eecha wor: “Rii anadii man yesokwari, apa rii mayama yesokwakasakech! ³² Nota na hecha kapo Kraist rii, Isrel aka tabo yima rii mek taweyn heechi muk ya sakaney, nota riina

hiki siitiichikiita!” Anadii ma upurus mek ji siitiichibari piir Jisas riina eechaba wosoboyer.

JISAS RIITA HAR

³³ Yadii nediik eeta niy siir. Eyey eemek eeka niy sii hamar. Ya yey nediik eeka hamar. ³⁴ Hamarek, Jisas rii harapa uwachi eeche wor: “Eloy, Eoy, ama sabaktani?” Diita majin nota dareboyeri sii eeche wocho: Eeji God, Eeji God, boyewak mii ana heechi ir?” ³⁵ Worek, ma kaw ye eeka tarek, ye eena meejichi eeche wor: “Na meeji. Riita Ilaija riina habachi uwato!” ³⁶ Ma por rii ya uku shiki a tawa boboyen yeechi wain sukuk kiiviichi mek jichi how Jisas riiti kujak neekichi eeche wor: “Na kowu ta. Nota hechakiita kapo Ilaija rii riina yeechi ya sakaken yato!” ³⁷ Worek, Jisas rii harapa uwachi eeta kiiriidiichir.

³⁸ Worek, harapa siivatabi harapa lotu akak tayechi tari, rii eeta nediik piikiichi upurus sakar. Howuk mapo piikii ya sakar. ³⁹ Ami ow ana pichar ma yechi harapa ma rii meka bana bana siitii tarek, Jisas riita uwachi kiiriidiichirin her. Hechi rii eeche wor: “Diita ma rii eeta siikiin God riiti yikapwa.” ⁴⁰ Mima kaw ye eeka tari, yapa siimaka hebar. Magdala akama Maria sii yechaka tar. Karakada Jems, Josis piiriiti awi, siiti hi Maria, sii, Salomi sii yechaka eeche taba tar. ⁴¹ Jisas rii Galili nosapek icharek, kata mima ye riina sumowuniga kiyatayeniga eeche ibatar. Anadii mima nokwapa nokwapa tar. Ye eechaba Jisas riitaka Jerusalem akamak i yow ba tar.

*YECHA JISAS RIINA YEECHI YE I TIIRIIMO
SUPUK SEECHIR*

⁴² Hogo sii nediik yarek, Arimatia Josep rii yar. ⁴³ Riiti hi kepi tar. Rii kaunsil ma tar. Rii God riiti kigdomen kowu tar. Eeta nedii Ju ma yechi akama siitar nediin sayar tar. Eena Josep rii Pailat riitak anabeyichi i Jisas riiti maban yeechi ye i majin woher. ⁴⁴ Worek, Pailat rii Jisas riita har majin meejichi negerabor. Worek, Pailat rii ami ow ana pichar harapa ma riina uwa yayachi woher: “Jisas rii boy ha siiken har?” ⁴⁵ Pailat rii ami ma riiti maji meejichi rii Josep riina eecha wor: “Riiti maban miita keena yeechi ye i.” ⁴⁶ Worek, Josep rii apoman rikin tokochi maban yeechi ya sakari, rikik jichi tiiriimo supu pochik eeka ye i seechir. Eeta tiiriimo supu papan kwotiitar. Seechirek, ye papa poren ye i supu nobon dasiipoyer. ⁴⁷ Magdala Maria sii, Maria, Josis riiti awi, siita piiriita otiir boboyen her. Piiriita Jisas riina ye i seechir eemen her.

16

JISAS RII SANIYEECHI AWASEN YA SOKWAR

¹ Aka ma siitii tawa nedii hamarek, Magdala Maria sii, Maria, Jems riiti awi sii Salomi sii yecha kwowa ya tawa boboyen tokochi Jisas riiti maban neekiken otii tar. ² Uhadiirek, Sande niyegak yecha tiiriimo supun hek ir. ³ Ye nobon icharek ye awasen awasen eecha wor: “Kapo nama ye kata supun dasiipii tawa papan nona jeyigwo ichikiita?” ⁴ Eeta papa eeta harapa. Eena ye eecha wochar. Worek, ye i yarechi mow her

eeta papan tagwa seechi tarek her. ⁵ Worek, ye i supuk yar her hadiiyey yikapwa rii Jisas riina seechir mama yepak eeka yichar. Rii apoma tawa rikin ruwuchi yichar. Herek, ye eena harapa negerabor. ⁶ Worek, yichar ma rii eecha wor: “Opoche negerabotanakech. Kwo Nasaret Jisas riina yeshato. Riina mek ji siitiichir. Wowak, rii saka diika tawak. Rii saniyeechi awasen sokwar. Na he! Riina seechi tar eem diitata. Na he. ⁷ Kwo ne i. Ada bana maji riiti disaipel yen Pita riitaka napa yen eecha sawo. Jisas rii Galili nosapek mapo heechi ichu. Kwona mapo worega napa eecha riina eeka i he.” ⁸ Worek, ye heechi geenyik ameya iyarer. Ye harapa nubunuburek, eena ameya i yarer. Worek, ye iri anadii man sawokasakech. Ye harapa akii tar.

MAGDALA MARIA SII JISAS RIINA HER

⁹ Sande uhadiirek, Jisas rii saniyeechi sokwar. Sokwarek, rii Magdala Maria siitak yarek, siita riina mapo her. Mashi eeta mima siin Jisas rii ⁷ spirit kapaseken yeechi rabor mima. ¹⁰⁻¹¹ Sii hechi sii Jisas riitaka eecha yo otii chishi tar ma yenya sawo tar. Sii yechak yarek, ye inyakapwa hikirek eena keya tarek, sii ya yenya eecha wor: “Jisas rii saniyeechi sokwa tawak, an her.” Ye meejiichi eena saka hiki siitiichirek.

JISAS RII DISAIPEL UPURUSEN PIIRITAK YAREK, PIIR RIINA HER

¹² Worek, anadii Jisas riina sumowutar ma upurus piir akaman heechi akar eemek icharek, Jisas rii piiriina akar yikadey mabak siichi i piiriin mukuchir. ¹³ Worek, piir awasen akamak

heechi yar. Yarek, piir anadii riina sumowu tar ma yenya her boboyen piir eena sawor. Sawori, yecha saka eena hikirek.

JISAS RII MAYAMA 11 DISAIPEL YENYA MUKUCHIR

¹⁴ Kommas 11 disaipel ye oti atarek, Jisas rii mayama yenya eeka mukuchir. Rii yenya majin wosawor. Yecha eena inyaka saka hiki siitiichirek. Yechi marenoku hapaga tar. Ma kaw ye Jisas riita sokwar maban heri, yenya eena sawori ye saka hiki siitiichirek. Eena Jisas rii yenya majin wosawor. ¹⁵ Rii yenya eeche wor: “Kwo na i. God riiti hadabas majin eyey nosapek tawa man napa sawo ye i ta. ¹⁶ Kata ma rii Jisas riina hiki siitiichichaney, riipa riina yesokwa yichikiita. Riina uku yeechikiita. Ma ye Jisas riina hiki siitiichinyan siiney, iipa rii sii siiken siikiita. ¹⁷ Jisas riina hiki siitiichichana ma yen diita mukuchichawa hapaga boboyen yenya hakiita. Eeji hik yecha kapasek spirit yeechi rabokiita. Yecha akar saniga majin bakiita. ¹⁸ Ye hopun yeechi neekiney, kapasek ukun aney, yecha saka kapasek siikiitawak. Ye yechi tapak hak oti tana man neeki taney, ye eeta kepi siikiita.”

¹⁹ Harapa Jisas rii yenya maji ba hamarek, God riita riina yeechi hevenek ye yowur. Ye yowurek, rii God riiti mama yepak eeka yir. ²⁰ Worek, eeta disaipel ye eyey eemek i ye ya tarek yecha God riiti maji ye i tar. Eeta Harapa Ma rii yenya kiyatay tarek, hapaga boboyeka ye eeche oti tar. Oti tari eeta mukuchir eeta yecha sawo tar maji sii eeta siiken.

GOD RITI MAJI KEPI
**The New Testament in the Washkuk Language, also
known as the Kwoma Language, of Papua New Guinea**
Nupela Testamen long tokples Washkuk long Niugini
copyright © 1974 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Washkuk (Kwoma)

Dialect: Kwoma or Washkuk

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures. Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2013-01-08

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files dated 9 Oct 2020

df8dc48f-feff-515c-a5a2-c9c957dac5bb